

2024-08

jaargang 55
nummer 8
oktober 2024

Maandblad van
Vrijdenkersvereniging
De Vrije Gedachte

De Vrijdenker

Sinds 1856

**zondagavond 20 oktober:
online extra Algemene
Ledenvergadering van DVG
zie p. 1**

**Anton Constandse
Lezing 2024**

**Homo Sapiens
en zijn ziel**

**Eermoord
en religie**

PODCASTS

Podcasts van De Vrije Gedachte over diverse onderwerpen worden verzorgd door bestuursleden Bart Collard en Floris van den Berg.

Ook bestuurslid Stanley Bakker verzorgt podcasts, samen met Teun de Jong; deze dragen de titel "Kritisch bekeken" en hebben kwakzalverij in de breedste zin van het woord als onderwerp.

De programma's zijn op YouTube, dus met video, te bekijken via:

<https://www.youtube.com/@verenigingdevrijegedachte4805/videos>

Tevens zijn de podcasts van Floris en Bart op Spotify te beluisteren via:

<https://open.spotify.com/show/6J0uDTp0PTo6grumVR1DZQ?si=e514d8dcdb31426d>
of: <https://spoti.fi/3ZymQCb>

Als u zich 'abonneert' op de podcasts en deze 'volgt' via deze kanalen en tevens 'likes' uitdeelt zullen de podcasts sneller gevonden worden, ook door niet-leden. Zo kunt u helpen om de boodschap van DVG verder en sneller te verspreiden buiten onze vereniging.

WEBSITE

Op onze website devrijegedachte.nl is kandidaat-bestuurslid Martin Harlaar aan een serie artikelen begonnen waarin hij uiteenzet wat hij als gevaren van de genderideologie beschouwt.

Bezoek onze website
devrijegedachte.nl

Bezoek onze Facebook-pagina
De Vrije Gedachte

COVER: Foto's (van René van Elst) van de AC-Lezing en Vrijdenker-van-het-Jaar-huldiging op 14 september 2024 in De Balie te Amsterdam. **Hierboven:** aandacht voor spreker Sebastien Valkenberg; bestuurslid Bart Collard staat achterin en maakt een video-opname. **Voorkant:** Keyvan Shahbazi heeft zijn VvhJ-memento ontvangen van Floris van den Berg. **Achterkant, met de klok mee:** Sebastiaan Bolt werd geïnterviewd door Antoon van Hooff, Keyvan Shahbazi, Sebastien Valkenberg, gedachtenwisseling tijdens de pauze, presentator Willem Vermaat.

De Vrijdenker

jaargang 55 • nummer 8 • oktober 2024

INHOUD

Titel	Auteur	Pag.
• DVG op het WWW	Redactie	cover
• Informatie De Vrije Gedachte / Colofon De Vrijdenker	Bestuur/Redactie	2
• Pseudowetenschap, echte onzin. Of hoe het Avondrood der Magiërs voortduurt (Anton Constandse lezing 2024)	Sebastien Valkenberg	3
• Laudatio voor Keyvan Shahbazi, Vrijdenker van het Jaar 2024	Floris van den Berg	10
• Ben je wat je ziet? Of zie je wat je bent?	Keyvan Shahbazi	12
• Brievenrubriek		14
• Werelds Nieuws	René van Elst	16
• De verdwenen ziel	Harry Ansems	19
• Al is het maar een pinkje	Anton van Hooff	22
• Fragmenten uit <i>De kringloop van het leven</i> vertaald door René van Elst (deel 5)	Jacob Moleschott	23
• Is eermoord iets van de Islam?	Anton van Hooff	27
• Auteurs / Aanwijzingen voor auteurs	Redactie	28

Aankondiging extra ALV DVG

Beste leden,

Graag nodigen wij u uit voor een **online extra Algemene Ledenvergadering** op zondag 20 oktober van 20.30 uur tot 22.00 uur. Zoals tijdens de ALV in mei is afgesproken, richten we ons tijdens deze extra bijeenkomst specifiek op de financiën en het vaststellen van de begroting voor 2024. Onlangs heeft de nieuwe penningmeester de benodigde financiële stukken ontvangen. Een financieel overzicht en een begroting 2024 zullen voorafgaand aan de vergadering worden verspreid.

Wilt u deelnemen, dan verzoeken wij u zich tijdig aan te melden bij onze secretaris: bart.collard@outlook.com, onder vermelding van 'ALV DVG'. De link naar de meeting-website zal worden toegestuurd. We hopen op een hoge opkomst, omdat uw betrokkenheid van groot belang is bij het nemen van beslissingen over de financiële koers van onze vereniging.

Met vrijzinnige groet,

Bestuur De Vrije Gedachte

- Floris van den Berg, voorzitter
- Stanley Bakker, penningmeester
- Bart Collard, secretaris
- Willem Vermaat, algemeen bestuurslid
- Martin Harlaar, kandidaat bestuurslid

INFORMATIE

De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte is opgericht in 1856 onder de naam De Dageraad.

Bestuur:

Stanley Bakker - penningmeester/ledenadministrateur
Floris van den Berg - voorzitter
Bart Collard - secretaris
Willem Vermaat

Postadres en telefoonnummer:

De Vrije Gedachte
Postbus 60278
1320 AH Almere
tel. 06-28301336

E-mail:

bart.collard@outlook.com

IBAN:

NL15INGB0000274551

Leden- en abonnementsadministratie:

ledenadministratie@devrijegedachte.nl
Postadres en telefoon: zie hiernaast

Lidmaatschap / abonnement De Vrijdenker:

Zie "Kosten" hieronder in het Colofon van dit blad

Internet:

- Website: devrijegedachte.nl
- YouTube-kanaal: Vereniging DeVrijeGedachte
- Facebook-pagina: De Vrije Gedachte

Bakker - Vermaat - Collard - Van den Berg

COLOFON

De Vrijdenker

De Vrijdenker is een tien maal per jaar verschijnend tijdschrift, uitgegeven door de vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte.

Redactie:

René van Elst – hoofd- en eindredacteur, opmaker
Maarten Gorter – coördinator
Anton van Hooff
Eelko de Vos
Hans de Vries

Postadres en telefoon:

zie hierboven bij de informatie over DVG

E-mail:

redactie@devrijegedachte.nl

Website:

zie hierboven bij de informatie over DVG

(Leden- en) abonnementsadministratie:

Zie hierboven bij de informatie over DVG

Kosten (ingegaan 2018):

- Lidmaatschap met abonnement € 62,— p.j.
- Lidmaatschap zonder abonnement € 30,— p.j.
- Abonnement € 36,— p.j.
- Student-lidmaatschap (t/m 25 jaar)
met abonnement € 30,— p.j.
Zie ook de aanbieding onderaan!
- Prijs losse nummers € 3,50

Kopij:

Reacties en nieuwe bijdragen, die betrekking hebben op het vrijdenken, worden zeer op prijs gesteld. A.u.b. digitaal aanleveren. Zie de aanwijzingen achterin dit blad.

Druk:

Drukkerij Image Team Eemnes
ISSN: 1872-1478

Disclaimer: De Redactie van De Vrijdenker wijst erop dat door auteurs verkondigde meningen niet per se geheel of gedeeltelijk de mening van de Vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte en/of de Redactie weergeven. De inhoud van het geschrevene blijft te allen tijde de verantwoordelijkheid van de desbetreffende auteur.

VOORDEELAANBIEDING VOOR JONGEREN

Ben je atheïst (of denk je erover om het te worden) en jonger dan 25 jaar, profiteer dan van ons aanbod.

Als je je aanmeldt als nieuw lid dan krijg je een heel jaar lang 50% korting op De Vrijdenker. Je betaalt dan dus geen € 30,- maar slechts € 15,- voor 10 nummers!

Meld je aan op de site www.devrijegedachte.nl of via info@devrijegedachte.nl en vergeet niet je geboortedatum te vermelden.

- **Anton Constandse Lezing door Sebastien Valkenberg**
- **Laudatio voor Keyvan Shahbazi door Floris van den Berg**
- **Lezing van Keyvan Shahbazi, Vrijdenker van het Jaar 2024**

De bovengenoemde drie artikelen, die hierna volgen, zijn de lezingen die op zaterdag 14 september 2024 in De Balie te Amsterdam werden gegeven tijdens ons jaarlijks evenement, waarbij de Anton Constandse Lezing wordt uitgesproken en de Vrijdenker van het Jaar wordt gehuldigd.

Bij deze gelegenheid interviewde Anton van Hooff de ex-Jehovah's getuige Sebastiaan Bolt; voor kennisneming van dat interview verwijzen we naar de video ervan op ons YouTube-kanaal.

De foto's van het evenement in dit blad en op de cover zijn van René van Elst.

Pseudowetenschap, echte onzin. Of hoe het Avondrood der Magiërs voortduurt

Anton Constandse lezing 2024

door **Sebastien Valkenberg**

Beste aanwezigen, vrienden en vrijdenkers,

De afgelopen halve eeuw werden we rijker, ouder en gelukkiger. Wie mij een klein beetje kent, weet dat ik graag mag wijzen op zulke opbeurende trends. Vroeger was de lucht smerig, het huishouden zwaar en een mensenleven weinig waard, en zo kan ik nog wel even doorgaan. In vele opzichten leven we in de beste aller werelden. Maar soms is het moeilijk om de vooruitgang te zien – verdraaid moeilijk. Vandaag stel ik een misstand aan de kaak die al bijna 55 jaar duurt.

Het is niet toevallig dat ik deze tijdspanne heb genomen. Ze voert mij naar 1970, het jaartal waar ik wil wezen. In dat jaar publiceerde Rudy Kousbroek *Het avondrood der magiërs*. Sommige titels zijn zo mooi dat je er jaloers van wordt: had ik hem maar bedacht. In deze essaybundel keert de bèta onder de Nederlandse schrijvers, zich tegen de mystici, goeroes en kwakzalvers van zijn tijd: de magiërs uit zijn titel. Ze deden woeste voorspellingen over de toekomst, dachten door te dringen tot de kern van de realiteit, zónder deze grote claims te onderbouwen. En nu mijn teleurstellende constatering: de magiërs kregen opvolgers. Ze hebben nieuwe namen, doen andere dingen, bedienen zich van 21^e eeuwse technologie, maar ze zijn er nog steeds.

Met andere woorden, het avondrood duurt verrek-te lang.

Over deze stagnatie – en misschien moet ik zelfs zeggen: regressie – ga ik het hebben in mijn Anton Constandselezing, waarvan ik het trouwens een grote eer vind om hem uit te spreken. 'Ik sta tegenover niets neutraal,' zei de naamgever van deze lezing in een interview

(zie https://www.dbnl.org/tekst/_bzz001197901_01/_bzz001197901_01_0001.php)

uit september 1979. In deze geest zal ik vandaag mijn onderwerp benaderen. Neutraliteit, dat belooft ik, daarvan kunt u mij na afloop niet betichten.

De komende 35, 40 minuten probeer ik antwoord te geven op drie vragen. De eerste vraagt luidt: wie zijn de hedendaagse magiërs die maken dat het avondrood blijft voortduren? Het zijn er vele, en sommige zult u kennen uit de media, de sociale dan wel de traditionele. Noodgedwongen beperk ik me tot enkele voorbeelden. Sprekende voorbeelden, dat wel, die bovendien invloedrijk zijn en daarom robuust weerwerk verdienen.

Vraag twee: wat is er eigenlijk tegen het nieuwe magiërdom? In het kort: dat de nieuwe magiërs veel publiek trekken, soms heel veel, dat luistert naar twijfelachtige adviezen. De toehoorders wordt dringend aangeraden dure smeerseltjes en supplementen te nemen – en ze doen dat ook. Ik leg uit waarom het schadelijk is, óók wanneer ze zelf zeggen hier baat bij te hebben.

Tot slot de derde vraag: wat kunnen we doen tegen de opdringerige promotiepraatjes? De misstand enkel signaleren zou armoedig zijn, een vrijdenker onwaardig ook. Dus laat ik zien op welke fronten het misgaat. Welke denkfouten maken de moderne magiërs? Het ontbreekt me aan de tijd voor een compleet overzicht, ik beperk me tot een representatief boeketje.

Een tikkeltje stichtelijk word ik naar het einde toe. Ik sluit af met enkele aanbevelingen: wat is voor nodig om ons te wapenen tegen desinformatie, zeker als die zich hult in het jasje van de wetenschap?

Aan de slag. Wie zijn de hedendaagse magiërs? Laat ik eerst zeggen wie dit niet zijn, want zowel Kousbroek als ik heeft een specifieke groep op het oog. We keren ons niet tegen mediums met exclusieve toegang tot het bovennatuurlijke, net zoals het niet gaat om heksen die mensen leren te vertrouwen op hun intuïtie, al dan niet vrouwelijk van aard. Evenmin richt ik me op de chakra-lezers die zeggen iemands gezondheid te kunnen afleiden uit de zeven energieknoppunten in zijn lichaam.

Sla de *Happinez*, *Bres Magazine* of *ParaVisie* open en u krijgt een aardig overzicht van de traditionele magiërs.

Het gezag van deze groep, zo oud als de mensheid, berust op uiteenlopende bronnen. De ene magiër wijst op zijn paranormale gaven, waarvan de herkomst raadselachtig is. De ander koerst op zijn of – in het geval van heksenvoorbeeld – háár gevoel. Nummer drie baseert zich op eeuwenoude wijsheden en tradities, veelal afkomstig uit het Verre Oosten.

Hun gezag berust vooral niet op wetenschappelijke inzichten, laat staan dat ze de wetenschappelijke methode hanteren. Ze zetten zich hier vaak zelfs expliciet tegen af. Zodra er kritiek volgt op hun beweringen en werkwijze, weten ze wel hoe dat komt. Of eigenlijk moet ik zeggen waaraan het schort: 'Je bent zo rationeel.' Dat is voor alle duidelijkheid niet bedoeld als compliment, maar als diskwalificatie.

Ziehier het verschil met de hedendaagse magiërs, die het over een andere boeg gooiden. Vijand werd vriend en de wetenschap veranderde in een bondgenoot. Vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw, zo viel Kousbroek op, gingen ze leentjebuur spelen bij de we-

Moderne magiërs

tenschap. Plots dook er academische jargon op in hun betogen die verre van academisch waren. Maar het klonk wel gewichtig.

'Het aplomb, zegt Kousbroek, 'waarmee de aanhangers van een van de vormen van modern bijgeloof wetenschappelijke termen gebruiken in een niet-wetenschappelijke context is daarmee in zo flagrant contrast dat het als een onderscheidend criterium kan worden gebruikt.' En dan volgt deze zin: 'De moderne magiër is te herkennen aan zijn taalgebruik'.

In *Het avondrood* gaat het over LSD-slikkers, futuristen en zoekers naar het mystieke – nogmaals: het boek komt uit 1970. In hun betogen kun je zomaar stuiten op passages waarin ze zoek zijn naar 'diepste wet van de ruimtelijke structuur'. Ze koppelen, aldus Kousbroek telepathie aan cybernetica, extase aan $E = mc^2$.

Waar zij lezers hadden, hebben de hoofdpersonen van vandaag volgers. Zo gaat dat in tijden van sociale media. Enkele jaartallen om aan te duiden hoe snel onze wereld de afgelopen 20 jaar veranderde. Facebook werd opgericht in 2004; Twitter twee jaar later, dat inmiddels X heet. Kort daarop volgden nieuwe reuzen als Instagram en TikTok. Sociale media bleken reuze geschikt voor de oprichting van invloedrijke en lucratieve imperiums.

Namen en rugnummers nu. Ik geef er drie, met dank aan wetenschapsjournalist Adriaan ter Braack die onvermoeibaar ten strijde trekt tegen desinformatie en pseudowetenschap. Mede dankzij hem kwam ik op het spoor van Richard de Leth, Doutzen Kroes en Arie Boomsma.

Het drietal loop ik alvast kort met u langs, straks volgt een uitgebreidere kennismaking. Richard de Leth, die zichzelf specialist in gezondheidsmanagement noemt. Hij is oprichter van OERsterk, een platform met cursussen en middeltjes voor 'de vitale mens', die – zo staat er op zijn website – 'steeds meer

lijkt uit te sterven. Aantal volgers op Instagram: bijna 160.000.

Nummer twee is Doutzen Kroes, beroemd geworden als topmodel, sinds corona lid van de school 'Ik stel alleen maar vragen'. Ons immuunsysteem wilde ze boosten met vitamines en gezonde voedingsstoffen. Ze promoot een product dat de huid laat 'harmoniseren met de stralen van de zon.' Op Instagram heeft ze, mede dankzij haar internationale netwerk, 9 miljoen volgers.

Tot slot is daar Boomsma, bekend geworden als televisiepresentator, tegenwoordig vooral gezondheidsinfluencer. Laat je niet misleiden door zijn uiterlijk. Hoewel hij oogt als He-Man heeft hij meer van een kruidenvrouwtje dat brouwseltjes aan de man brengt. Hij heeft 220.000 volgers op Instagram.

Ziehier onze moderne magiërs.

Voordat ik inga op hun standpunten en laat zien waar het misgaat, eerst een andere vraag. Ik beloofde in te gaan op de vraag waarom deze mensen ferm weerwoord verdienen. Waarom zo kritisch, terwijl deze influencers voorzien in een behoefte met de behandelingen die ze aanprijzen. Het publiek laat immers weten: mij hebben die behandelingen écht geholpen. Met andere woorden, wie ben ik om het drietal hierboven het vuur aan de schenen te leggen?

Welnu, de boodschap dat iets echt werkt, zal zonder meer oprecht bedoeld zijn, maar de stellige verzekering is niet de manier om te bepalen of iets werkt. De lat ligt hoger. De hoge lat heet 'evidence based medicine'.

Onderzoek naar de werkzaamheid van een middel moet aan drie voorwaarden voldoen – en hier wordt het even technisch. Het moet gerandomiseerd, placebocontroleerd en dubbelblind zijn. In het kort: bij het testen van een nieuw medicijn X neme men meerdere proefpersonen met dezelfde medische klacht en verdeelt die op willekeurige (gerandomiseerde) manier in twee groepen, de testgroep en de controle-

groep. De eerste krijgt product X toegediend, de tweede een placebo. Uiteraard mag niemand weten tot welke groep hij behoort, ze moeten als het ware blind gemaakt worden. Datzelfde geldt voor de onderzoekers. Zij mogen evenmin weten wat product X is en wat het placebo.

De kale getuigenis dat iemand goede ervaringen heeft met een middeltje, steekt ineens povertjes af tegen deze strenge methodiek van de wetenschap. Hooguit kan die getuigenis die aanleiding geven tot nader onderzoek – systematisch onderzoek zoals hierboven beschreven voor alle duidelijkheid, niet het onderzoek van 'Zelf onderzoek doen'. Blijft dit vervolgonderzoek achterwege, dan verschrompelt die getuigenis tot een anekdotische drogreden.

Er bestaat een tweede verdedigingslinie voor wie de moderne magiërs in bescherming wil nemen. Misschien lukt het niet om een werkzame stof in de aangetrepen middeltjes aan te tonen. Maar, gaat dan de redenering, dan kunnen ze ook geen kwaad. In het slechtste scenario neemt iemand een drankje, een supplement, een smeerseltje en gebeurt er... niets. Dus opnieuw: waar maakt de vrijdenker zich druk om? Waarom zo fel?

Terecht neemt de vrijdenker de rol op zich van iemand die een gezellig feestje komt verstoren. Dat er in genoemde middelen geen werkzame stof zit, is geen reden om te concluderen dat ze geen schade veroorzaken. Die is er wel degelijk. De schade zit er niet in dat iemand iets gebruikt dat op zijn gunstigst even goed werkt als een placebo. Het gevaar bestaat erin dat hij reguliere behandelmethoden gaat mijden. Per klacht zal verschillen hoe erg dat is. In het ergste geval lijdt de patiënt aan een nare, misschien wel dodelijke ziekte waarvoor de reguliere geneeskunde een oplossing kan bieden. Die blijft achterwege voor wie zich stort op onbewezen methodes. De dood die vermeden had kunnen worden, vormt de ultieme schade-post.

Maar ook als het zover niet komt, gaan de moderne magiërs niet vrijuit. Voor hun behandelingen vragen ze veel geld – soms heel veel geld, zoals in het geval van Wim 'iceman' Hof. Hof verkoopt koudetherapieën, die volgens hem de mentale gezondheid (zie: <https://www.icetubselect.nl/nl/service/koudetherapie-uitgelegd-wat-is-het-en-hoe-begin-je/>) zouden vergroten. Het is ook mogelijk zelf deze behandelingen te geven, na de juiste scholing, en na het aftikken van 4300 euro.

Plotseling begrijp ik een stuk beter hoe de wereldwijde welzijnseconomie zo enorm kan zijn. Deze was in 2022 meer dan 5 biljoen euro

waard. Ik ga nog even door om een indruk te geven van de verschillende submarkten. Die voor traditionele Chinese geneeskunde bedroeg zo'n 200 miljard euro. Homeopathie: meer dan 8 miljard, ayurveda meer dan 13 miljard en de supplementenmarkt meer dan 164 miljard euro. Hieronder vallen ook de populaire de vitaminesupplementen. Grofweg 30 miljard gaven we eraan uit.

Met andere woorden ook als deze behandelingen niet baten, schaden ze wel degelijk. Er bestaat geen enkele reden om de moderne magiërs met rust te laten, omdat klanten benadrukken dat ze zeer tevreden zijn. Dit vormt juist een reden om ze actief te bestrijden. In sommige gevallen, wanneer er sprake is van aantoonbare oplichterij met juridische stappen. En in al die andere gevallen met argumenten. Welke argumenten, dat laat ik nu zien.

Vraag drie die ik zou behandelen: hoe wapenen we ons tegen de verkooppraatjes, die indruk maken op het grote publiek omdat ze wetenschappelijk ogen? In het kort: door te laten zien dat wat moet doorgaan voor wetenschap in werkelijkheid pseudo-wetenschap is.

Het gaat vaak al mis met de titels die onze magiërs voeren. Zo ook in het geval van Richard de Leth, die zich op de website van OERsterk een pleitbezorger noemt van orthomoleculaire geneeskunde. Dus geen gewone geneeskunde, zelfs geen moleculaire geneeskunde, maar ort-ho-mo-le-cu-lair-e geneeskunde. Alleen al het woord maakt indruk; onmiddellijk zien we de arts met witte labjas voor ons, of hij die status verdient of niet.

Orthomoleculaire therapeuten – er blijken er vele van te bestaan – streven ernaar de gezondheid van mensen te verbeteren met natuurlijke middelen. Dat

willen ze bewerkstelligen door ons lichaam optimale concentraties voedingsstoffen toe te dienen. Met dit uitgangspunt opent zich een markt voor supplementen, want uiteraard is ons voedingspatroon verkeerd – lees: onnatuurlijk – en lijden we aan tekorten die aangevuld moeten worden. Intussen komt dit advies van iemand waarvan het gissen is naar zijn betrouwbaarheid, Waar diëtist een beschermde titel is, mag iedereen zich orthomoleculair therapeut noemen.

Het blijft niet bij een witte jas en een deftige titel. Ook in taal tracht De Leth zijn boodschap extra gewicht te geven. Oervoeding kan diabetes type 2 genezen, staat er op zijn website. 'Dat is nu voor het eerst wetenschappelijk aange-

toond.' Punt. Hoe dat is aangetoond en op welke bron deze claim teruggaat, komen we niet te weten.

Andere keren wordt er wel verwezen naar bronnen, hoewel dat niet per se vooruitgang betekent. Verwijzen is namelijk een kunst, om meerdere redenen. Een algemene opmerking: dat iets uit PubMed komt, een online databank van medische onderzoeken, wil niet automatisch zeggen dat het van kwaliteit is. Het is, aldus Adriaan ter Braack, 'een soort Google voor papers. Niks is zo gek of je kunt het op PubMed vinden.' Laat je dus niet intimideren door een linkje naar PubMed.

Maar zelfs al is de bron een peer-reviewed artikel, dan nog hebben moderne magiërs hun betoog niet automatisch gered. Ze hebben er een handje van om artikelen aan te halen die hun gelijk lijken te bevestigen. Neem de Stichting Ortho Health Foundation. Richard de Leth is er niet aan gelieerd, maar het orthomoleculaire wereldje is een klein wereldje. Mensen

(zie: <https://topgezond.nu/wp-content/uploads/2024/03/240307CV.pdf>)

die zijn OERsterk-opleidingen hebben gedaan, deden ook aan scholing via deze stichting. Zij doen grote uitspraken over supplementen en daaronder staan publicaties met klinkende namen. Maar of ze echt onderbouwen wat ze zouden moeten onderbouwen? Nou nee. Een aangehaald artikel over de werking van GABA, een neurotransmitter in onze hersenen, heeft als titel – nou ja, leest u maar om mezelf een tongbrekende titel te besparen.: 'Phosphatidylserine increases vivo the synaptosomal uptake of exogenous GABA in rats.' Het gaat me om de laatste twee woorden. 'In rats', bij ratten dus, terwijl de Stichting Ortho Health Foundation mensen op het oog heeft.

Daarbij komt dat het artikel uit 1988, wat niet de indruk wekt dat de stichting de literatuur op haar vakgebied bijhoudt en zich baseert op de meest actuele

bronnen. Het oogt eerder alsof ze winkelt uit het beschikbare aanbod: sluit een artikel aan bij de eigen visie, of lijkt het dat te doen, dan wordt dit met graagte aangehaald.

Wetenschappers halen óók onderzoeken aan die de eigen visie relativiseren of zelfs tegenspreken. En ze laten zien hoe zich hiertoe verhouden. Wie deze achterwege laat, blijft in gebreke, hoewel dat misschien te mild is. Hij begaat een intellectuele doodzonde. Deze doodzonde heeft een naam: *cherry picking*, kersenplukken. Eén wetenschappelijke publicatie, die ook nog eens lekker aansluit bij het eigen standpunt, maakt nog geen wetenschap.

Echte onderzoekers geven zich rekenschap van álles wat er verschijnt in een vakgebied, of tenminste een representatief deel. Daarom is wetenschap tijdrovend: het kost bereveel tijd om die literatuur te verstouwen. Moderne magiërs daarentegen hopen op shortcut naar kennis. Op zijn gunstigst spelen ze wetenschappertje.

Moderne magiër nummer twee nu. Anders dan de Leth heeft Doutzen Kroes geen eigen winkeltje. Als influencer – nogmaals: 9 miljoen volgers – prijst ze wel dingen aan, zoals Magic Sunshine Elixer, een ‘liefdevolle samenstelling van pure plantoliën en -extracten, die de huid laten harmoniseren met de zon’. Ik geef toe: echt wetenschappelijk klinkt dit Instagram-bericht van het voormalig topmodel niet. Dat geldt wel voor Lulu by Nature, de maker van het elixer waarnaar Kroes verwijst. Die doet in elk geval een poging wetenschappelijk te klinken.

Laten we de lange Insta-post (zie: <https://www.elle.com/nl/lifestyle/lifestyle-nieuws/g44369397/doutzen-kroes-questionable-merk-zonnebrand/>) van dit merk eens beter bekijken. Het begint ermee dat zonlicht een helende werking heeft. Zonlicht, vervolgt de tekst, kan zijn werk niet doen als we onszelf insmeren met zonnebrandcrème – ‘chemicaliën’ volgens het bedrijf dat smijt met jargon. Zo bereikt de vitamine D ons niet, die ons ‘apoptosis’-systeem zou moeten aan zetten. Dat helpt, staat er, ‘beginnende kankercellen te doden’.

U voelt al welke kant dit opgaat: ons insmeren met zonnebrandcrème veroorzaakt kanker. Zei daar nog iemand: baat het niet dan schaadt het niet?

Deze groep influencers zegt dat zonnebrandcrème kankerverwekkend zou zijn omdat het de goedaardige zon niet toelaat. Een andere groep wijst erop dat er giftige stoffen in zonnebrandcrème zouden zitten, ofwel: benzeen, een bekende koolwaterstofverbinding, waarmee we terug zijn op de middelbare school. Wie scheikunde in zijn pakket had, ziet het zeshoekige molecuul voor zich, dat zeker vroeger veelvuldig werd gebruikt in de chemische sector. Wie dat vak niet had, hoort alleen die klinkende naam. De wetenschappelijke taal doet zijn werk: benzeen, oei, dat klinkt zorgelijk.

En ergens hebben de zonnebrandsceptici gelijk. Benzeen stáát op de lijst met carcogene stoffen – weer een duur woord. Zo heet het wanneer een stof kankerverwekkend is. Dit kale feit rechtvaardigt echter niet het alarmisme over zonnebrandcrème, aangenomen dat het erin zit, wat doorgaans niet het geval is. Giftig wanneer benzeen erin zit, veilig als dit niet het geval is: het vraagstuk laat zich niet op een binaire manier oplossen. Het blijkt een graduele kwestie.

Al eeuwen hebben we moeite om ons dit inzicht eigen te maken. Nog een keer: geen jaren of decennia, maar eeuwen. Zo lang is het namelijk geleden dat Paracelsus zijn belangrijkste inzicht noteerde. Deze 16^e eeuwse arts uit Zwitserland, wiens volledige naam Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim luidt, schreef ‘Dosis sola facit venenum,’. In het Nederlands: de dosis maakt het vergif.

Ik kan het ook anders zeggen, even alarmistisch als de magiërs die ik bestrijd. Uiteindelijk is alles giftig, als je er maar genoeg van neemt. Water is fataal voor wie er 75 liter van in korte tijd moet verstouwen. Nu de vriendelijker formulering: minimale hoeveelheden – lager dan de drempelwaarde – zijn onschuldig, soms zelfs heilzaam. Als er benzeen in zonnebrandcrème zit – nogmaals: ál het er in zin –, ligt de hoeveelheid onder de twee deeltjes per miljoen deeltjes.

Maar dát zeggen de moderne magiërs niet. Hun handeltje in elixers zouden ze kunnen opdoeken.

Magiër nummer drie hebben we begin dit jaar aan het werk kunnen zien op televisie. Arie Boomsma was te gast bij de talkshow Renze

(zie: <https://www.youtube.com/watch?v=0-wfB88nzIo>)

om zijn boek aan te prijzen, met tips voor een gezonde leefstijl. Even lijkt er sprake van eensgezindheid als Boomsma stelt dat ‘de medische wetenschap onmisbaar is’. Maar hij is dan ook een moderne magiër die niet op ramkoers ligt met deze discipline. Hij sluit zich hier juist bij aan! Dat is althans de bedoeling.

Wat staat er in het nieuwe boek van Boomsma? Onder meer gaat het over het nut van mondtapen. Dat is precies wat u zich erbij voorstelt: plak de mond af

‘Dosis sola facit venenum.’

In het Nederlands: de dosis maakt het vergif.

**Aldus de man met de mooiste naam:
Philippus Aureolus Theophrastus
Bombastus von Hohenheim**

met plakband en ademen moet via de neus, wat gezond zou zijn. Tussen twee haakjes: dat is ook zo, maar daarvoor is geen stuk tape nodig; de meeste mensen ademen al zo. Het gesprek met Renze spitst zich al snel toe op het gebruik van supplementen, eveneens een tip uit het boek met gezondheidsadviezen. Deze supplementen zouden nodig zijn volgens Boomsma, want ‘in de meest diëten heb je een tekort aan omega’s en magnesium, dat kun je bijslikken.’

Boomsma is niet is de enige die waarschuwt voor magnesiumtekorten. In een TikTok-video noemt Richard de Leth

(zie: <https://www.tiktok.com/@richarddeleth/video/7164093293272337669>)

dit ‘het mineraal van de 21^e eeuw.’ Rens Kroes – het zusje van Doutzen en 320 000 Instagram-volgers – laat weten extra magnesium

(zie: <https://www.vitaminstore.nl/advies/rens-kroes-ik-wil-minder-bezig-zijn-met-de-buitenwereld>)

te nemen. Daardoor slaapt ze volgens eigen zeggen dieper en voelt ze zich meer ontspannen.

Daar is ze weer, de eigen ervaring als autoriteit. Maar u had natuurlijk al lang door dat Kroes via een anekdotische drogreden probeert haar volgers te overtuigen. Voor een wetenschappelijk onderbouwd advies is echter het Voedingscentrum een betere vraagbaak. Weinig mensen hebben een tekort bij een normaal dieet, zegt het Voedingscentrum (zie: <https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/magnesium.aspx>).

‘Een tekort aan magnesium komt niet snel voor,’ staat er op de website van deze instantie. Te veel magnesium kan ook, staat er in een zinnetje dat eindigt in een pikante waarschuwing, mogelijk zelfs een tikkeltje polemisch. ‘Een overschot ontstaat alleen bij gebruik van magnesiumzouten, of supplementen met magnesium.’

De magnesiumslikkers laten zich er niet van weerhouden. Kritiek glijdt van hen af zoals water van een eend. Dat heeft ermee te maken dat ze zich immuun maken voor tegenargumenten. Ze formuleren hun standpunten zo algemeen dat die niet een-twee-drie te weerleggen zijn. Dus horen we uitspraken als: ‘Magnesium is betrokken bij veel processen in het lichaam, dus een tekort aan magnesium is slecht voor je.’ Ja, aangenomen dat er sprake is van een tekort, wat dus zelden het geval blijkt, maar daar gaat het me nu niet om. Het gaat me om de vorm van deze uitspraak. ‘Betrokken bij,’ staat er. Akkoord, denk ik, maar in welke hoedanigheid? ‘Veel processen?’ Wellicht, maar hoeveel processen en welke processen?

Kortom, uitspraken als deze roepen meer vragen op dan ze beantwoorden, hoewel dat pas bij nadere beschouwing blijkt. Wat een causaliteit lijkt tussen magnesium en onze gezondheid, is slechts een vage correlatie. En deze vaagheid is niets om schouderophalend over te doen. Zie het contrast met de wetenschap. Zolang iets nog niet duidelijk is, kijken

onderzoekers wel uit om dit te presenteren als een wijsheid. Er is aanleiding tot vervolgonderzoek, net zo lang tot wel duidelijk is wat de exacte oorzaak is van een symptoom. Het gaat de wetenschap erom specifieke beweringen te doen, en dan ook nog eens zo geformuleerd dat ze toetsbaar zijn.

Voor wie de voorgaande alinea wat abstract in de oren klinkt, maakt ik het aanschouwelijk. U heeft last van meerdere klachten en gaat naar de huisarts. Deze verwijst u door naar het ziekenhuis. Daar ligt u, op de operatietafel. Voordat hij begint, stelt de chirurg u gerust, dat probeert hij althans. Hij laat weten te gaan snijden in uw lever omdat dit orgaan, aldus zijn diagnose ‘betrokken is bij veel processen in het lichaam.’

En in zekere zin klopt deze opmerking klopt, net zoals deze opmerking zou kloppen als zij zou slaan op het hart of de hersenen, die immers ook betrokken zijn bij veel processen. Maar ze is zo generiek dat ze nietszeggend wordt, zo nietszeggend dat je er onmogelijk een operatie op kunt baseren. Het is dat u onder narcose bent, anders was u hard weggehold uit de operatiekamer.

In de ideale wereld geven de moderne magiërs, het scheermes van Ockham op de keel, toe dat ze fout zitten. En dat ze de wetenschap voor hun karretje spannen. Ik maak me geen illusies: zo gaat het natuurlijk niet. Toen Richard de Leth kritiek kreeg van voedingswetenschapper Coen Dros, blokkeerde (zie: <https://www.instagram.com/p/CpDYE7kDeFq/>)

hij deze criticus op sociale media. Ook Arie Boomsma ging op die toer. De in het nauw gedrevene ziet zijn handeltje al instorten.

Waarom dan toch al die moeite om te laten zien waar de denkvalkuilen liggen? Het mag geduldige arbeid zijn, maar daarmee is het nog geen vergeefse moeite. Middeltjes kunnen in het uiterste geval van de markt worden gehaald en magiërs vervolgd wegens schadelijke oplichterij, maar de meest zijn er bedreven in om net binnen de grenzen van regelgeving te blijven. Nee, de echte oplossing is om volgersaantallen te decimeren. Deze volgers, ik ben niet naïef, zullen zich niet zomaar laten op andere gedachten laten

brengen. Maar dat vormt geen reden ons hier dan maar bij neer te leggen.

Ter verontschuldiging van die vele volgers: denken is ook niet makkelijk. Het kost moeite om niet uit de bocht te vliegen. Ons brein is, laten we zeggen, toegerust voor het snelle oordeel. Dat is evolutionair te verklaren. Het afgewogen oordeel had een beperkt voordeel toen we lang geleden, gehuld in lappen en uitgerust met pijl en boog over de steppen dwaalden.

Wat was dat geritsel in het struikgewas? Als zich in de verte iets verdachts leek op te houden, waren er voor onze voorouders grofweg twee opties. Uitvoerige reflectie op wat het zou kunnen zijn of het zekere voor het onzekere nemen en stilletjes afdruppen. Scenario twee bracht als risico met zich mee dat ze eraan zaten. Maar wat is de schade van een vals alarmscenario, waarin onze overbezorgde voorouders op de vlucht sloeg voor iets wat een wild dier leek, terwijl het dit niet was? Verwaarloosbaar, zeker als je het afzet tegen het risico dat hoort bij het omgekeerde scenario van uitvoerig wikken en wegen. Als uiteindelijk bleek dat het inderdaad een wild dier betrof, dan had dit al toegeslagen. De triomf van het gelijk was in dat geval van korte duur. Met andere woorden, snel maar slordig werd beloond.

Dat snelle oordeel is ook de bron van pseudowetenschap. Het ongeduldige brein neemt gemakkelijk genoegen met een verklaring, te gemakkelijk. Iets hoeft slechts wetenschappelijk te ógen om velen te vreden te stellen. Waarom door zoeken naar echt inzicht, de uitkomst van een moeizaam proces, terwijl schijninzicht dezelfde bevrediging lijkt te schenken?

Tegen de verleiding die uitgaat van de shortcut naar kennis, is het een taai gevecht. Maar dat iets moeite kost, is geen argument om er het bijltje dan maar bij neer te gooien. Daarbij is onderricht altijd een kwestie van de lange adem geweest. Een belangrijke rol is weggelegd voor het onderwijs. Geef leerlingen les over de belangrijkste drogredenen en denkvalkuilen, zoals ik vandaag heb laten zien – hoe wel niet helemaal. Wat ik deed was: veelgehoorde beweringen de-bunkten, maar eigenlijk ben ik al aan de late kant. Veel beter is natuurlijk als kinderen de onzin zelf op jonge leeftijd leren herkennen. Als ze, kort samengevat, beweringen leren pré-bunkten.

Het onderwijs moet niet alleen nieuwe dingen doen, minstens zo belangrijk is dat ze bepaalde praktijken achterwege laat. De afgelopen weken haalden meerdere instellingen het nieuws, eerst de Hogeschool Utrecht

(zie: <https://www.sjamadriaan.nl/p/hogeschool-utrecht-stimuleert-pseudowetenschap>) omdat ze een bedrijf had uitgenodigd voor een groepscursus aan docenten. Eén van de oprichters, zo bleek al snel, had in podcasts gewaarschuwd voor zonnebrandcrème, omdat dit, jawel, kankerverwekkend zou zijn. Oei. En over enkele weken kunnen studenten van de Vrije Universiteit naar Griffioen, het

culturele centrum van deze universiteit. Er vindt een theatercollege plaats.

(zie: <https://www.sjamadriaan.nl/p/vu-amsterdam-geeft-podium-aan-kwakzalver>)

Degene die het geeft, kent u inmiddels: Richard de Leth.

Door zulke gasten uit te nodigen lijkt het mischien alsof onderwijsinstellingen ook ruimte bieden aan andere stemmen, onverwachte perspectieven. In werkelijkheid legitimeren ze twijfelachtige denkbeelden. Terwijl zij, juist zij horen te bouwen aan een cultuur die het belang van kritisch denken uitdraagt, een cultuur die burgers weerbaar maakt tegen desinformatie in het algemeen en pseudowetenschap in het bijzonder.

Waarmee nadrukkelijk niet gezegd is dat de spanningen zich beperken tot het onderwijs. Wij alleen – en nu ga ik een tikkeltje stichtelijk klinken – dragen daarvoor de verantwoordelijkheid. Maar dat hoef ik hier, in deze zaal, natuurlijk niet uit te leggen. Door activiteiten als deze te organiseren draagt ook de Vrije Gedachte haar steentje bij aan de cultuur die mij voor ogen staat. En ik op mijn beurt heb vanmiddag ook mij best gedaan, opdat het avondrood nu eindelijk echt overgaat in het duister. Opdat er snel nu boektitels kunnen verschijnen over de pikzwarte nacht der magiërs.

Ik dank u voor uw aandacht.

PAPA VISITA PAPUA

Laudatio voor Keyvan Shahbazi, Vrijdenker van het Jaar 2024

door **Floris van den Berg**

Beste Keyvan,

Voordat ik mijn lofrede afsteek begin ik met jouw eigen woorden:

De zuivere islam staat voor expansiedrift door nietsontziende wreedheden en het onderwerpen van wat men 'de ongelovigen' noemt. Het einddoel is: 'het laten wapperen van het vaandel van de islam over de gehele aardbol'. Daarin is geen plaats voor stukjes naar smaak geselecteerde islam die in de loop van de eeuwen onder invloed van de moderniteit zijn ontstaan. Moord na moord na moord is gepleegd op onschuldige Europeanen in naam van de islam en profeet Mohammed. Waarom fantaseren zoveel journalisten een tolerante, een 'ook de andere wang toe-

kerende', op een waanidee gebaseerde islam? Zolang we onszelf en elkaar niet uit deze zelfverloochening bevrijden, zal de tirannie voortduren en meer en meer slachtoffers eisen. Nog meer dode schrijvers, nog meer dode cartoonisten, nog meer afslachting van onschuldige leraren als Samuel Paty en nog meer antisemitisme.

Jij staat voor vrijheid, voor de liberale democratie en voor rechtvaardigheid. Niet alleen verdedig je deze idealen met overtuiging, je draagt ze ook met kracht uit in het publieke debat. Als schrijver en atheïstisch humanist weet je als geen ander hoe belangrijk het is om kritisch te blijven nadenken en het maatschappelijk gesprek te verrijken met vernieuwende inzichten, ook als dit vraagt om tegen de stroom in te gaan. Jouw werk inspireert velen om verder te kijken dan het conventionele, om te durven twijfelen en om humanistische waarden te omarmen in het dagelijks leven.

Met jouw scherpe pen, heldere analyses en empathische blik breng je ons dichterbij de kern van wat het betekent om mens te zijn, en benadruk je de kracht van vrijheid en rechtvaardigheid. Door jouw inzet draag je bij aan een wereld waarin vrijdenken centraal staat, een wereld waar ruimte is voor andersdenken en waar intellectuele en persoonlijke vrijheid gekoesterd worden.

Als onvermoeibaar voorvechter van de vrijheid, zet jij je met hart en ziel in tegen theocratische onderdrukking, voor de rechten van het individu, en voor een seculiere en vrije samenleving. Je geeft een stem aan de talloze slachtoffers van islamitisch terreur in Iran, een terreur waar jijzelf uit persoonlijke ervaring mee bekend bent. Door jouw vlucht voor het Iraanse regime heb je het vrije woord in Europa omarmd, en in jouw werk blijf je de onderdrukking in Iran aan de kaak stellen.

In jouw columns, waaronder die voor *De Telegraaf*, leg je zonder compromis de hypocrisie bloot van hen die het Iraanse regime goedpraten, een regime dat systematisch de rechten van vrouwen, homoseksuelen en andersdenkenden vertrapt. Jij weigert te zwijgen over de brute repressie en de religieuze dictatuur die Iran in zijn greep houdt. In een wereld waarin velen terugschrikken voor islamkritiek, durf jij met helderheid en kracht te spreken, en jouw stem is zowel bewonderenswaardig als noodzakelijk. Speciaal voor de atheïstische vrijdenkers citeer ik jouw cultuurwetenschappelijke visie op religie:

Een religie is een idee. Soms groei je ermee op en soms kom je het later in je leven tegen en je identificeert je ermee. Wie een religie aanhangt ziet de wereld door de bril van de normen en waarden daarvan en probeert het leven op grond daarvan in te richten. Dat geeft een vernis van orde, samenhang en nauwgezetheid aan je beslissingen: 'Het is zo omdat het daar staat geschreven.' In een democratische rechtsorde is iedereen vrij om elk idee aan te hangen. Een idee is als een winterjas. Als R in de maand zit, vraag je je af: Past hij nog? Is hij niet afgewassen en versleten? Moet hij niet hier en daar worden versteld? En nog belangrijker: wil ik nog door anderen hiermee gezien worden? Ik ben in mijn leven heel wat bizarre ideeën tegengekomen. Be my guest, dacht ik steeds, zolang het een ander niet schaadt. Het probleem begint wanneer de gelovigen hun idee niet als een winterjas zien maar als de huidskleur waarmee ze zijn geboren. Dan is de idee niet een vrije keuze, maar een onvermijdelijk noodlot.

In jouw literaire werk, de roman *De Amerikaan van Karadji*, toon je de diepere lagen van identiteit, ballingschap en vrijheid. Je verkent het tragische lot van een man gevangen tussen werelden, op zoek naar een identiteit die niet door religieuze of nationale grenzen wordt bepaald. Dit werk toont hoe kostbaar en hoe fragiel vrijheid is.

Jij verdedigt de rechten van vrouwen in een land waar zij worden onderdrukt door archaïsche wetten en religieuze regels. Jij neemt het op voor homoseksuelen in een land waar homoseksualiteit met de dood wordt bestraft. En jij staat pal voor het principe dat religie nooit boven kritiek verheven mag zijn, vooral niet wanneer die religie de vrijheid van anderen beperkt.

Jouw pleidooi voor individuele vrijheid is niet alleen een strijd tegen onderdrukking in Iran, maar ook een oproep aan ons allen om waakzaam te blijven. Vrijheid is geen vanzelfsprekendheid; het is iets waarvoor gestreden moet worden, iets dat voortdurend verdedigd moet worden tegen krachten die het willen ondermijnen, of dat nu religieuze dictaturen zijn of het stilzwijgen van hen die wegglijken.

Vandaag, als wij jou eren met de titel Vrijdenker van het Jaar, eren wij niet alleen jouw moedige werk, maar

ook de waarden waarvoor je staat: vrijheid van het individu, gelijkheid en het recht om vrij te denken, vrij te spreken en vrij te leven zonder angst voor onderdrukking. Jouw onwrikbare toewijding aan waarheid en rechtvaardigheid inspireren ons allemaal om kritisch, moedig en vrij te blijven.

Keyvan, jouw woorden, zowel in jouw literaire werk als in jouw columns, zijn een baken van hoop voor velen, hier en in Iran. Jij herinnert ons eraan dat de strijd voor vrijheid nog lang niet gestreden is, en dat wij, zeker als vrijdenkers, alert moeten blijven.

We zijn je diep dankbaar voor jouw onschatbare bijdrage aan de verdediging van vrijheid en rechtvaardigheid.

Beste Keyvan, het is mij een eer en genoegen om jou namens de atheïstisch-humanistische vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte uit te roepen tot Vrijdenker van het Jaar!

Ben je wat je ziet? Of zie je wat je bent?

door **Keyvan Shahbazi**

Een Perzische mop gaat als volgt: Een vlieg valt in een kopje koffie. *De Italiaan gooit met de beker, breekt hem en loopt woedend weg. De Duitser wast het kopje zorgvuldig, steriliseert het en zet een nieuw kopje koffie. De Fransman haalt de vlieg eruit en drinkt de koffie op. De Chinees eet de vlieg op en gooi de koffie weg. De Rus drinkt de koffie met de vlieg, omdat het gratis was. De Israëliër verkoopt de koffie aan de Fransman, verkoopt de vlieg aan de Chinees, en het kopje aan de Italiaan, drinkt een kopje thee en gebruikt het extra geld om een apparaat uit te vinden dat voorkomt dat vliegen in de*

Laat ik het aan de hand van een ander voorbeeld proberen duidelijk te maken.

Als twaalfjarig kind zag ik hoe menig Iraniër verrukt werd van de Hollywood film ‘*Mohammad, Messenger of God*’.¹ Dat is een vergeten film uit halverwege de jaren zeventig met een keur aan steracteurs als Anthony Quinn en Irene Papas. Na veel wereldwijde intimidatie en dreiging door moslims, kwam die film uiteindelijk tot stand als een coproductie van het Verenigde Koninkrijk, Libië, Libanon, Syrië en Marokko. In 1978 concurreerde deze zelfs om een Oscar voor de beste filmmuziek met *Star Wars*.

De film verhaalt de opkomst van een vrome en vredelievende profeet Mohammad, aan wie Gods boodschappen worden geopenbaard door de engel Gabriël. Hij zou het licht van vrede, gelijkheid en broederschap brengen, in een wrede corrupte duistere wereld. Dit laatste was ook wel letterlijk waar. Elke scene waar Mohammad in voorkwam, overigens zonder zelf in beeld te komen, was extra fel verlicht.

In opdracht van Allah nodigt hij de Griek-sorthodoxe, Rooms-katholieke en Perzisch-Sassaniedische heersers van zijn tijd uit, om zich te bekeren tot de islam. Zijn menslievende vreedzame boodschap wordt met geweld en vervolging beantwoord, waarna de vrome heilige profeet, geholpen met goddelijke ingrepen, uiteindelijk zegeviert op zijn wrede corrupte vijanden.

De regisseur, Moustapha Akkad, een Amerikaan van Syrische afkomst, vond het zijn plicht om met deze film ‘het ware verhaal’ van de islam aan de westerlingen te vertellen. Dat Akkad daarmee zijn zelf gefabriceerde fabeltje, en wellicht dat van menig zogenaamd ‘liberale moslim’, vertelde, bleef mischien tot 2005 voor het grote publiek onzeker.

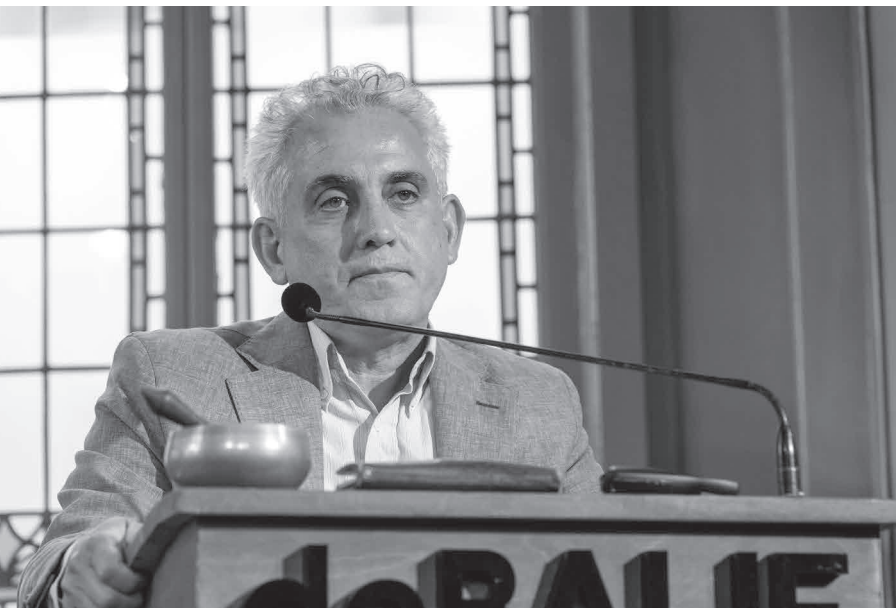
Hierover later meer.

Akkad verzweeg het jihadi karakter van de leider van een zevende-eeuwse roversbende in de woestijn van Arabië die Mohammad in werkelijkheid was. Nergens zien we de meedogenloze wijze waarop hij zijn machtswellust botvierde door nietsontziende wrede daden. Misdaden die onder het mom van de boodschap van een door hemzelf verzonnen Allah tegen de onschuldige weerbare bevolking werden gepleegd. Nergens in de film komt de genocide op de joden op het Arabische schiereiland voor.

Alleen in één gedocumenteerd geval werden er rond 900 mannen onthoofd en hun vrouwen en dochters als seksslavinnen onder de moslims verdeeld, het juiste voorbeeld voor de echte moslim dat door zijn ware volgelingen in 2014 op de Yezidi’s werd toegepast.

Nergens komen zijn talloze zogenaamde ‘huwelijken’ voor, van zesjarige kind-bruiden tot en met zijn ei-

¹ Hier bekend als “The Message: The Story of Islam” (red.)

koffie vallen. De Palestijn geeft de Israëliër de schuld van de vlieg in zijn koffie, protesteert bij de VN tegen de daad van agressie, leent van de EU geld om een nieuw kopje koffie te kopen, koopt met dat geld explosieven en blaast de koffieshop op waarin de Italiaan, de Fransman, de Chinees, de Duitser en de Rus proberen de Israëliër uit te leggen dat hij zijn kopje thee aan de Palestijn moet geven.

U vindt dit amusant. Maar waarom eigenlijk? Omdat het appelleert aan een beeld dat al bij u leeft. U herkent dat beeld in deze mop. Al zullen de politiek-correcten onder u het niet graag toegeven.

Wie je bent, bepaalt wat je ziet? Of bepaalt wat je ziet, wie je bent? Met andere woorden: zijn onze standpunten gebaseerd op onze waarnemingen of zijn onze waarnemingen gebaseerd op onze standpunten? Een belangrijk vraagstuk in een tijd waarbij de werkelijkheid vaak omgekeerd tot ons komt.

Neem bijvoorbeeld de volgende omkering, waarbij de overlevenden van de grootste genocide uit de geschiedenis, schaamteloos en zeer kwetsend verweten worden daders te zijn van genocide. Omgekeerde wereld.

gen schoondochter. Nergens zien we zijn in de Koran beschreven instructies hoe de vrouwen als akkers te gebruiken (Al-Ahzab, 33: vers 53), hoe degene die weigert zich tot de islam te bekeren in het nauw te drijven (Al-Nisa, 4: vers 89), hoe ze angst aan te jagen en te terroriseren (Al-Imran 3: vers 151), hoe ze om hun kostbaarheden te gijzelen (Mohammed, 47: vers 4), hoe ze te omsingelen (Al-Taubah, 9: vers 5), hoe ze uit hun land te verdrijven (Al-Baqarah, 2: vers 191), hoe ze een hand en een voet kruislings af te hakken (Al-maidah, 5: vers 33), en wat het aandeel van de profeet was van de roofbuit op de ongelovigen (Al-Anfal: 8: vers 39).

De wereld van de ware zuivere islam is een wereld van bekeringen met het zwaard. Een wereld waarbij het gedrag van de gelovigen door geen enkele morele grens wordt beperkt, behalve dit soort voorschriften van Mohammed.

En natuurlijk kwamen in de film nergens de sterke vermoedens voor, die er zelfs tijdens zijn leven waren, over zijn homoseksuele relatie met een knappe kerel genaamd Dahya Al-Kalbi. Om zijn geheime mannenliefde met Al-Kalbi te verdoezelen, had Mohammad zelfs de engel Gabriël verzonnen. Telkens als hij bij het cruisen met zijn Dahya werd betrapt, beweerde hij dat het de engel Gabriël was, die de boodschap van Allah was komen brengen.

Akkad had net als ik en de miljoenen andere moslims het gestileerde beeld van Mohammed en de islam overgenomen uit zijn opvoeding. De vrome vredelievende heilige profeet die het licht en de vrede kwam brengen voor de mensheid. Akkad zag wie hij zelf was. De werkelijkheid was omgekeerd. Had hij letterlijk de koran en de historische beschrijvingen van Mohammed gelezen, dan had hij geprobeerd met rede en verstand te begrijpen wat er stond. Dan had hij waarschijnlijk getwijfeld.

Klopt het wat ik in mijn opvoeding heb meegekregen? Klopt het wat mijn ouders zich voorstelden van de islam? Waar stopt de waarheid en waar begint de fantasie?

TWIJFEL, dames en heren, twijfel creëert open plekken in onze geest. Open plekken om nieuwe inzichten op te doen. Ruimte en lucht, om de overtuigingen en boodschappen te bevragen die je vanuit je opvoeding hebt meegekregen.

Vaak wordt als argument voor een bepaalde handeling gezegd, 'zo ben ik opgevoed', of 'zo deden mijn ouders het ook': Traditie als dekmantel voor lafheid. Ik zie dat als de aanwijzing voor stagnatie in het denken. Daarmee zeg je eigenlijk: ik heb zelf nooit leren nadenken. Ik heb niet geleerd om mijn eigen keuzes te maken. Ik ben een onvrij mens.

De beste remedie tegen stagnatie in je denken is twijfel. Twijfel is de start van elke ontwikkeling. Het is het tegen-

gif van de stilstand van de geest. Denk na, twijfel, en zoek vanuit de rede naar antwoorden. Dan zul je zien hoe leuk het leven wordt, zonder de dwingelandij van de religie, zonder een verzonnen god!

Daarom is de vrijheid van denken zo belangrijk. Vrijheid om te zijn wat je ziet, en niet, om te zien wat je op dat moment bent. Zonder die vrijheid roest een samenleving vast in dogma's, in fabeltjes die de ouders aan hun kinderen hebben verteld.

Daarom is het zo belangrijk, dat ik hier kan staan en het beeld kan oproepen van de profeet Mohammed, als een cruisende homo op zoek naar een afwerkplek met Dahya Al-Kalbi.

Wanneer dat niet meer kan, wanneer we de angst internaliseren en ons laten intimideren door de dreiging van geweld, of nog erger: door het laffe gesis van onze eigen moraalridders en fatsoensrakkers, verstikt onze samenleving. 'Dan dooft het licht, dan verliezen wij meer dan lijf en goed.'

Zwichten voor tirannie? Over mijn lijk.

Laatst vroeg ik aan Chat GPT een grap te verzinnen over Jezus. Ik kreeg te zien: 'Weet je waarom Jezus geen rijst kon eten? Omdat hij het brood al had gebroken'.

Toen vroeg ik een grap te verzinnen over Mohammad.

Ik kreeg een alinea met een preek, om respect te hebben voor de gevoeligheden bij gelovige mensen. En daarna stond er: 'laten we een ander onderwerp kiezen'!

Elk idee, elke mening, elke ideologie en religie mag bekritiseerd, bespot en ja zelfs geridiculiseerd worden. Ideeën hebben geen rechten. Dat zijn we schuldig aan allen die voor onze vrijheid hun leven hebben gegeven. Ze liggen, niet ver hiervandaan, in de duinen. Maar ook, en misschien in dit geval vooral, aan de vermoorde redactie van Charlie Hebdo en aan Theo van Gogh.

Bij de Oscars legde Mohammad het uiteindelijk af tegen Star Wars; In Hollywood van 1978, won de nep *Darth Vader* het, van de originele.

Had Akkad maar de vrijheid die hij in het westen genoot gebruikt, om zelf na te denken. Dan had hij Mohammad geportretteerd zoals de geschiedenis hem beschrijft: de echte originele *Darth Vader* op het zevende-eeuwse Arabische schiereiland. Een meedogenloos machtswellustig seksueel roofdier. Een jihadistische leider, van een roversbende, die geen enkele morele grens kende.

Hoe het verder afliep met Mustapha Akkad?

Hij kwam in 2005 samen met zijn dochter in een hotel in Jordanië om het leven, door een echte moslim die zichzelf opblies in opdracht van de Al-Qaida leider Al-Zarqawi.

Ik dank u voor uw aandacht.

BEN JE WAT JE ZIET ?
OF ZIE JE WAT JE BENT ?

BRIEVENRUBRIEK

Onbegrijpelijk

Beste redactie,

Ik vind het onbegrijpelijk dat de redactie het artikel "Laaghangend fruit" van Enno Nuy in deze vorm geplaatst heeft in de laatste Vrijdenker. Ik heb het artikel inmiddels ook aan anderen (niet-leden) laten lezen. Algemeen vindt men het artikel populistisch, niet onderbouwd en vooral ook haatdragend. En dit artikel moet dan het commentaar voorstellen op een doodgewone boekbespreking!

Ik zou daaraan toe willen voegen dat het bewuste artikel inhoudelijk van laag niveau is. Enkele keren spreekt Nuy zichzelf gewoon tegen. Uit zijn neerbuigende kritiek op Steven Pinker blijkt wel dat hij zelf nooit iets van Pinker gelezen heeft. Hij trekt immers volkomen verkeerde conclusies over Pinker, die door hem neergezet wordt als slechts een "belezen man" in plaats van een wereldberoemde Harvard-wetenschapper.

Maar wat veel erger is, hij heeft volgens mij duidelijk maar één doel: wraak nemen voor de (overigens volstrekt zakelijke) kritiek die ik eerder leverde op zijn artikel in de Vrijdenker over Israël. In het artikel "Laaghangend fruit" haalt hij werkelijk alles uit de kast om mijn persoon in een kwaad daglicht te stellen. Ik zou een kapitalist zijn, tegen Piketty zijn of daar niets van afweten (n.b. heb ik zelf vorig jaar nog een goed ontvangen artikel in dit blad over Piketty en het basisinkomen geschreven), tegen onderzoeksjournalistiek zijn, niets onderbouwen, enz. enz.; zelfs mijn positieve levensinstelling wordt door hem denigrerend behandeld. En dit zijn allemaal zaken die in mijn boekbespreking niet eens aan de orde geweest zijn!

Hoe heeft de redactie dit artikel van Nuy dus zomaar kunnen laten passeren?

Harry Ansems

Reactie van de redactie

Steeds verheugt het ons dat elke maand weer auteurs als Harry Ansems, Enno Nuy en anderen bereid zijn om zonder tegenprestatie stukken voor ons blad aan te leveren. Het is begrijpelijk dat wij in de praktijk neigen naar "plaatsen, tenzij..." bij het beoordelen van een artikel. Bij dat 'tenzij' gaat het meestal om gebrekkige leesbaarheid van een stuk of niet relevant zijn van het onderwerp. Het mag geen verbazing wekken dat wij ons soepeler opstellen als het gaat om gewaardeerde 'vaste' auteurs, zoals de genoemde. Wij verheugen ons ook als er reacties op stukken komen, waaruit blijkt dat ons blad gelezen wordt en aan het denken zet. Als een reactie relevant

en leesbaar is, moeten wij wel sterk het gevoel hebben – het is steeds mensenwerk – dat die reactie over de schreef gaat, om niet tot plaatsing over te gaan.

Begrijpelijk is ook dat Harry Ansems als betrokken auteur de reactie van Enno Nuy met andere ogen en gevoelens leest dan wij. Nuys reactie was zeker discutabel, maar ging naar ons gevoelen nog niet over de schreef; daarbij hebben wij overwogen dat Harry Ansems mans genoeg is om er zelf adequaat op te reageren. Hij heeft zijn hart erover gelucht; zijn reactie staat hierboven afgedrukt. We willen de daarin besloten aansporing aan de redactie om kritischer naar zulke reacties te kijken ter harte nemen, maar we zullen zeker niet altijd iedereen tevreden kunnen houden.

Van John Vink hebben wij een ingezonden brief over de reactie van Enno Nuy ontvangen die Harry Ansems genoeg zal doen. Die brief drukken wij hieronder af.

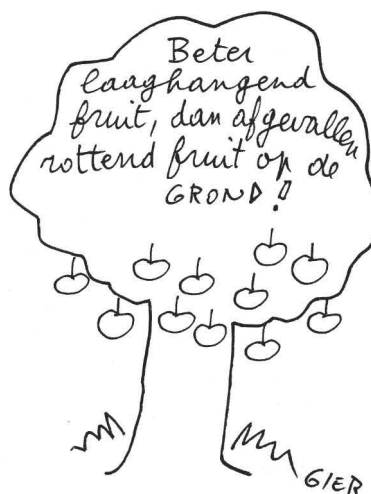
Het lijkt ons goed om, nu de partijen hun meningen tegenover elkaar hebben gezet, de discussie over het Pinker-artikel af te sluiten met de brief van John Vink, in plaats van dat er een verder heen-en-weer komt over de gedane uitspraken.

René van Elst

Verbazend

Het artikel van dhr Ansems over het boek van Steven Pinker heb ik gelezen en naar aanleiding daarvan het boek aangeschaft. Het begrip entropie heeft me een paar dagen bezig gehouden. Pinker onderscheidt drie elementen aan materie. Entropie nul, een (theoretisch) gesloten toestand waarin alles tot stilstand is gekomen en alle ordening is verdwenen, een tweede toestand waarin krachten op de entropie inwerken en deze steeds wisselende structuren krijgt (evolutie). De derde factor is het doorgeven (met kopieerfouten) van informatie. Met dit in gedachten heeft Pinker de geschiedenis van de mens bestudeerd.

Ik heb mij dan ook verbaasd over het artikel van Enno Nuy in de laatste Vrijdenker over "Het laaghangend fruit van Steven Pinker". Voor mij was het boek op een aantal punten een "eye opener". De mijns inziens uitgebreide en goed gedocumenteerde bevindingen van Pinker, waar deze samen met een uitgebreide staf van top-wetenschappers jaren van onderzoek in heeft gestoken, worden afgedaan als "laaghangend fruit". Alsof de aanzienlijke vermindering van kindersterfte en armoede in de wereld maar bijzaken zijn. Dan meent dhr Nuy dat de in de boekbespreking van dhr Ansems aangehaalde conclusie dat de wereld door de eeuwen heen minder gewelddadig is geworden,

waarschijnlijk niet waar is. Als je dat in twijfel trekt, behoeft dat juist onderbouwing. Dhr Ansems legt naar mijn mening goed uit waarom de wereld volgens Pinker minder gewelddadig is geworden en hij verwijst voor de details naar de boeken van Pinker.

Misschien heb ik het verkeerd begrepen maar ik lees verderop: "Dat zijn "slechts" data en feiten". En verderop heeft dhr Nuy kritiek op "het degraderen van de wetenschap tot dat is ook maar een mening". Eerst worden wetenschappelijk verzamelde data en feiten door dhr Nuy afgedaan als "slechts" feiten en data en vervolgens komt hij met een aanval op het degraderen van wetenschap tot "dat is ook maar een mening". De pot verwijft de ketel dat-ie zwart ziet?

Dhr Nuy vraagt om één voorbeeld van succesvolle wetgeving inzake de big five. Wel, hier komt er een: Google moet definitief 2,4 miljard euro boete betalen in de Europese Unie. De boete werd zeven jaar geleden opgelegd vanwege machtsmisbruik bij Google Shopping. Google ging tegen die boete in beroep, maar de hoogste rechtbank van de EU oordeelt nu dat de boete terecht was.

Als dhr Ansems stelt dat het wel meevalt met de inkomensongelijkheid in Nederland ben ik dat met hem eens. We staan op de vijfde plaats in Europa.

En wat betreft de scoringslust van de journalistiek. Die is er wel degelijk. Ik heb op BNR een uur lang naar discussies over dit onderwerp zitten luisteren. Uit eigen ervaring weet ik, met betrekking tot "Big Food", dat de journalisten hun oor wel degelijk laten hangen naar de gevestigde orde, simpelweg omdat ze anders niet gevraagd worden.

Al met al vind ik dat het commentaar van dhr Nuy geen recht doet aan Steven Pinker en ook niet

aan dhr Ansems. Mijn indruk is dat het meer een aanval op de persoon is. Hij, Ansems, zou bijvoorbeeld nooit van Piketty gehoord hebben. Dat is niet waar. Dhr Ansems heeft vorig jaar nog in de Vrijdenker een heel artikel gewijd aan het basisinkomen en Piketty.

Eerder dit jaar heeft Ansems in de Vrijdenker kritiek geleverd op het artikel *Ben ik een antisemiet* geworden van Enno Nuy van december 2023. Is dit misschien een reactie daarop?

In de titel staat: "De wereld bestaat niet alleen uit data en feiten". Waaruit dan nog meer? vraag ik me af. Ik kan niets anders bedenken dan meningen en waardeoordelen. Iets waar, mijn inziens, Pinker zich verre van heeft willen houden.

Ik vind het boek van Pinker (inderdaad) een hoopvol boek. Misschien is het wel goed zoals het gaat, anders ging het wel anders.

John Vink

Op ons programma voor de rest van 2024:

- zondag 20 oktober: ONLINE Extra Algemene Ledenvergadering, zie pag. 1
- zaterdag 23 november: beleidsdag met bestuur, redactie, leden kas-commissie en werkgroepleden
- zaterdag 7 december: Atheïsmedag met Belgische 'geloofsgenoten' in De Balie, Amsterdam.

VRIJDENKERSBOEK 2024

Voor ieder lid hebben wij een gratis exemplaar van het nieuwe Vrijdenkersboek *Op het scherp van de snede*. In deze bundel is een selectie gemaakt van artikelen uit de jaargangen 2022 en 2023 van De Vrijdenker. Naast religiekritiek hebben we ervoor gekozen een vrolijker en ludieker onderwerp te selecteren waaraan de afgelopen jaren binnen De Vrije Gedachte aandacht is besteed: vrolijk vrijdenken over bloot. Ook binnen het thema bloot is er overigens veel aandacht voor religie, omdat religie een obsessie voor vrouwelijk bloot heeft.

Het boek is af te halen op de DVG bijeenkomsten in 2024. Aan leden die daarbij niet aanwezig kunnen zijn, kan het boek worden opgestuurd, na overmaking van de verzendkosten ter hoogte van € 3,70. Als u het boek thuisgestuurd wilt krijgen, maakt u dat bedrag over naar rekening NL15INGB0000274551 onder vermelding van *Vrijdenkersboek 2024* en uw adres.

WERELDS NIEUWS

door **René van Elst**

Misbruik van geloof

Blendle verblijdde mij met een artikel van Erik Brouwer uit De Nieuwe Revu van 11 september over het zoveelste seksschandaal in de religieuze sfeer. In Brazilië werd een spiritueel leider, bekend als João de Deus (1942), op 15 september vorig jaar veroordeeld wegens talloze verkrachtingen en ander seksueel misbruik. Het is het grootste seksschandaal uit de Brazili-

aanse geschiedenis. Zijn echte naam is **João Teixeira de Faria**. Hij heeft elf kinderen bij elf verschillende vrouwen. Oprah Winfrey maakte hem bekend over de hele wereld en daarna wilden velen zich laten genezen door João de Deus

(Jan van God), zijn naam als spiritueel leider. Hij verdiende er miljoenen dollars extra per jaar door.

Brouwer informeert ons uitvoerig over 's mans levensloop en hoe het is gekomen dat hij als wonderdoener werd beschouwd. João bouwde een spiritueel centrum in Abadiania en kreeg daar uit de hele wereld klandizie. Hij verrichtte onder meer operaties zonder narcose. Heel bescheiden schreef hij zijn wonderbaarlijke genezingen aan God toe. Intussen werden veel vrouwen die in hem geloofden slachtoffer van zijn zogenaamd heilzame seksuele handelingen. Ze durfden er vaak niet over te praten uit angst voor kwade geesten die hij op hen af zou kunnen sturen. Maar nadat een Nederlandse choreografe er iets over op Facebook had gezet, ging het balletje rollen. In 2019 begon een proces tegen hem, er waren 600 klachten. Hij werd toen veroordeeld tot 19 jaar voor vier verkrachtingen; de veroordeling van vorig jaar betrof nog meer aanklachten; hij kreeg er 138 jaar bij; die zal hij waarschijnlijk niet kunnen uitzitten...

Op Netflix kunt u een Braziliaanse miniserie van vier delen zien over João, zijn proces van 2019 en de schade die hij heeft aangericht: *João de Deus, Cura e Crime*.

Zie voor meer informatie het Engelstalige Wikipedia-artikel met zijn echte naam. In het Portugees is het lemma João de Deus (criminoso); dat laatste staat er bij omdat meer bekende Brazilianen met die naam door het leven zijn gegaan.

Wat is de moraal van dit verhaal? Ach, wij wisten het al: men kan misbruik maken van geloof, want geloof tast het oordeelsvermogen aan.

Scientology vs. psychiatrie

Het was nog niet zo tot mij doorgedrongen, maar het staat op Wikipedia: “[de Scientologykerk heeft] activiteiten op het gebied van vermeende wantoestanden in de psychiatrie (Nederlands Comité voor de Rechten van de Mens).” Dat comité is de Nederlandse afdeling van de Citizens Commission on Human Rights (CCHR). Die heeft 134 afdelingen in 31 landen en is in 1969 opgericht door prof. Thomas Szasz en Scientology om vermeende wantoestanden in de psychiatrie te onderzoeken en aan de kaak te stellen. En verderop zegt Wikipedia: “...dat de Scientologykerk met de gelieerde organisaties fel gekant is tegen diverse aspecten van de hedendaagse psychiatrie (zij beschouwt deze als pseudowetenschap).”

Ik verwijst hiernaar omdat de Vlaamse krant De Standaard op 3 september een bericht had over een tentoonstelling in Antwerpen over ‘wantoestanden in de psychiatrie’, waarvan de organisator gelinkt is aan Scientology. De ‘scientologen’ noemen op websites de psychiatrie een “industrie des doods” en hebben het over “foltertherapieën die miljoenen doden hebben veroorzaakt.” Ze beweren dat psychiaters meer mensen opsluiten dan Syrië en Noord-Korea en dat elektroshocks geen therapie, maar foltering zijn. L. Ron Hubbard, de stichter van Scientology, schreef ooit dat “er geen enkele institutionele psychiater in leven is die niet kan worden veroordeeld voor afpersing, opzettelijk geweld en moord.”

Het artikel meldt dat psychiaters waarschuwen dat de expositie nepnieuws verspreidt, dat mensen ervan zou kunnen weerhouden zorg te zoeken. Ze zijn zich bewust van het belaste verleden van de psychiatrie, die onder meer misbruikt werd in nazi-Duitsland en de Sovjet-Unie. En recent nog in een Amerikaanse klinieken-keten die patiënten onnodig lang vasthield om meer verzekeringsgeld te innen (<https://www.nytimes.com/2024/09/09/insider/acadia-healthcare.html>).

Maar de psychiaters werken hard om fouten uit het systeem te halen en vrijheidsberovende maatregelen terug te dringen, zeggen ze.

Dat Scientology zich tegen de psychiatrie keert, zou er best eens mee te maken kunnen hebben dat Scientology zelf werkt met 'Dianetics', een door Hubbard bedachte methode om de mens te bevrijden van zijn "reactieve verstand", dat de oorzaak van al 's mensen problemen zou zijn. De psychiater wordt wellicht als een concurrent gezien die uit eigenbelang in diskrediet moet worden gebracht. Dat Scientology en Dianetics zelf het tegendeel van wetenschap zijn hoeft ik hier niet toe te lichten.

Als iemand mij zou vragen wat volgens mij na de theologie de minst wetenschappelijke wetenschap is, zou ik de psychiatrie noemen. In een ongedateerd stukje op de website van het Tijdschrift voor Psychiatrie lees ik: "In de psychiatrie wordt een grote verscheidenheid van verklaringsprocedures gevolgd, die zich alle beperken tot hun eigen begrippenkader." "...dat de hele scala van menselijke subjectiviteit, die bij uitstek het terrein vormt van de psychiatrie, zich niet kan lenen voor een wetenschappelijke bewijsvoering." "De psychiatrie kan dan ook maar in zeer beperkte mate aanspraak maken op het predicaat objectief."

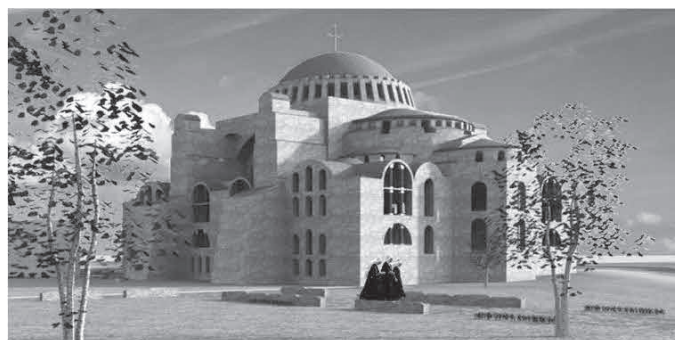
(https://www.tijdschriftvoorpsychiatrie.nl/nl/artikelen/article/50-1912_Psychiatrie-een-objectieve-wetenschap)

Als de psychiatrie zo haar eigen tekortkomingen kent en erkent, kunnen wij niet van een *pseudowetenschap* spreken. Maar voor mij als leek lijkt het, zonder dat ik psychiatrie als onzin of nutteloos beschouw, toch het meest op een verzameling van intuïties, interpretaties en op *trial and error* gebaseerde therapeutische methoden.

"Religieus gepolder"

Zo noemde het Parool op 31 augustus het gedoe rond de mogelijke erkenning van de Mariaverschijningen aan Ida Peerdeman. (Zie daarover ook mijn stukje 'Pelgrimage naar de Zuidas' in 2023-10, p. 18.) Ida was een Amsterdamse 'zieneres' die in de jaren '40 en '50 herhaaldelijk bezoeken en boodschappen kreeg van Maria, als 'Vrouw van alle volkeren'. Tenminste, dat zei ze. In R.K. kringen is er nog steeds discussie over of de beweerde gebeurtenissen als echt moeten worden erkend door de kerk. De kerkelijke autoriteiten in Haarlem en Rome hebben zo'n erkenning steeds afgewezen. Daarbij komt dat het Vaticaan recent strengere regels heeft gemaakt voor zulke erkenningen (zie 2024-05 p. 14).

Maar de duizenden Vrouwe-gelovigen, die een basiliek voor haar naast de RAI willen bouwen, hebben behoefte aan zo'n erkenning. Het bisdom heeft in het verleden wisselende signalen afgegeven. Intussen schijnt duidelijk te zijn geworden dat het bisdom de cultus wil behouden en daarom verering van de Vrouwe toestaat, zonder haar te erkennen.

Is bij deze dwaze 'oplossing' nu sprake van 'gepolder' in de zin van het sluiten van een compromis? Ik zou het eerder 'schipperen' noemen, wat de kerk doet om – min of meer dolende – zieltjes te behouden.

Geschipper zien we ook in de kwestie rond het zegenen van homostellen. Daarover schreef ik eerder in 2024-02, p. 26/27. Nu (31 aug.) meldt het Nederlands Dagblad dat de nieuwe bisschop van Roermond, Ron van den Hout (merk op dat 'van 't houtje' zijn betekent: katholiek zijn) meermaals homostellen heeft gezegend, voordat de toestemming daarvoor van het Vaticaan van eind 2023 er was. Hij heeft gezegd dat het homohuwelijk niet kan, maar een spontane pastorale zegen moet kunnen. Maar dan wel met de nuancering dat de partners *apart* worden gezegend, zodat niet de indruk ontstaat dat de *relatie* wordt gezegend. Het ND merkt op dat het Vaticaan spreekt over 'zegening van het paar'; de conservatieve Nederlandse bisschoppen geloven echter in een compromisloze minderheidskerk terwijl de volkskerk, waar iedereen welkom is, uitsterft.

Troost vinden in de bijbelschool

Propaganda voor Tom de Wal (zie 2024-06, p. 18/19) maken is wel het laatste wat ik wil, maar ik moet hem toch weer even noemen. Het AD meldde op 25 augustus dat het Bodegraafse echtpaar Arnoud en Debora Troost als reli-ondernemers een bijbelschool begint, met steun van, inderdaad, Tom de Wal met zijn lucratieve Frontrunners Ministries (mogelijke vertaling: Koplopersbedieningen; dat snapt natuurlijk niemand). In juni gaf hij hun een Audi A6 cadeau ten behoeve van hun evangelisatiewerk. Debora is een 'profetes' die met God zegt te praten en daarover vertelt op YouTube en Instagram

(<https://www.deborasfaithmovement.com/>).

Zij en haar man zijn medeoprichters van het huiskerkennetwerk House of Miracles (<https://www.houseofmiracles.church/>).

Arnoud promoot ook op vlees gebaseerde voedingssupplementen (To The Bone Supplements).

Ze behoren tot de zgn. charismatische beweging, een radicaalrechtse vleugel van de pinksterkerken; ze hebben zogenaamd een directe lijn met de Heilige Geest en dus met God.

De lessen van de bijbelschool zijn gratis, maar er worden wel offers gevraagd. En een 'uitschrijfgeld' van € 150,- als je het cursusjaar niet afmaakt. Tom de

De Troostjes in het wild

Wal wordt een van de docenten en ook de Zuid-Afrikaanse evangelist Werner Strydom werkt mee. Op het lesprogramma staat onder meer hoe je demonen moet uitdrijven, hoe je zieken kunt genezen en hoe je een gezond leider wordt.

Hadden wij maar iemand die een jaartje mee wil draaien om zulke nuttige kennis op te doen en er reportages over te schrijven! Zouden er examens moeten worden afgelegd?

Koranverbrandingen

Ook een onderwerp dat eerder aan bod is gekomen. De NRC meldde nu op 29 augustus dat de Zweedse openbaar aanklager twee van oorsprong Iraakse mannen gaat vervolgen die in 2023 in Stockholm korans hebben verbrand. Zulke verbrandingen vallen daar onder de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting, maar volgens de hoofdofficier van justitie is met de acties minachting voor moslims vanwege hun geloof uitgedrukt. Daarom zou sprake zijn van opruiing tegen een etnische of nationale groep; dat is wel strafbaar.

Ik ben benieuwd of de rechter deze creatieve redenering gaat volgen.

Denemarken heeft in december wetgeving aangenomen die het verbranden van Koranexemplaren in openbare ruimtes verbiedt, terwijl Zweden nog overweegt om wetgeving in te voeren die de politie zou toestaan om demonstratievergunningen te weigeren om redenen van nationale veiligheid. Zou dat iets te maken hebben met het feit dat de Organisatie van Islamitische Samenwerking (OIC) zijn lidstaten heeft aangespoord om politieke en economische maatregelen te nemen tegen landen die dergelijke acties toestaan?

De moraal van dit verhaal: pas religieuze chantage toe om je doel te bereiken.

Salwan Momika verbrandt een koran in Stockholm

G/Heiligheid in België

Als u dit leest is de paus op bezoek geweest bij onze zuiderburen. Dat zie ik in een stuk in de NRC van 18 september, waarin gemeld wordt dat hij op een geheime plek een ontmoeting van een uur zal hebben met vijftien slachtoffers van misbruik in de Belgische katholieke kerk. Ze krijgen elk vier minuten voor hun relaas, inclusief vertaling door een tolk. Daar zal een zekere Emmanuel Henckens (nu 65) bij zijn, die eerder in de VRT-documentaire *Godvergeten* vertelde hoe hij op een internaat vijf jaar lang misbruikt werd door twee paters.

De aanleiding voor het pausbezoek is de zeshonderste verjaardag van de Katholieke Universiteit Leuven. Maar, schrijft de NRC, alle aandacht gaat uit naar het gesprek met de misbruikslachtoffers. Daarop is veel kritiek omdat de regie volledig bij de kerk ligt en ontmoetingen met slachtoffers elders niets hebben opgeleverd.

Een globaal programma van het pausbezoek op <https://www.popevisit.be/nl> maakt geen melding van het gesprek (wel onder meer van de zaligverklaring van een Spaans/Belgische stichteres van Carmelkloosters uit de 17e eeuw, Anna van Jesus).

In dit verband is vermeldenswaard dat de NRC op 1 juli berichtte dat de Belgische Justitie waarschijnlijk niemand meer gaat vervolgen voor misbruik binnen de katholieke kerk. Het in 2010 gestarte onderzoek ('Operatie Kelk') wordt afgesloten, omdat de zaken verjaard, onbewijsbaar, of eerder door een rechtbank beoordeeld zijn. De onderzoeksrechter kan het federaal parket echter opnieuw aan het werk zetten als er verzoeken van slachtoffers komen. De Operatie Kelk richtte zich op de vraag of bisschop Danneels (intussen overleden) en anderen in de Belgische kerk strafbaar waren voor pogingen om het misbruik in de doofpot te stoppen en/of voor nalatigheid om mensen in nood te helpen.

De verdwenen ziel

door **Harry Ansems**

Wij mensen bestaan uit zichtbare tastbare materie, het broze lichaam dat zich voortdurend moet aanpassen aan omstandigheden in de wereld om ons heen en daarbij ook steeds in ontwikkeling is. Daarnaast beschikken wij ook over een zogenaamde innerlijke wereld. Geheel binnen ons eigen lichaam en dus niet waarneembaar voor anderen ervaren wij prikkels, sensaties, gevoelens, herinneringen. Dat wordt dan ook wel aangeduid als het geestelijke. Dat is een ruim begrip. In die zin beschikken ook dieren over een innerlijke geestelijke wereld. Hooguit kun je zeggen dat die geestelijke wereld bij ons, Homo Sapiens, als gevolg van onze verder uitgebouwde hersenmaterie tot meer capaciteiten en vaardigheden leidt. Als gevolg van miljoenen extra hersenverbindingen en extra ruimte voor informatie-opslag kunnen wij gemakkelijk oude informatie ophalen, vergelijkingen maken, analyseren en zelfs vooruit plannen. Hogere diersoorten kunnen dat soms ook wel, maar dan zeer beperkt. Daar staat tegenover dat zelfs planten een zeker innerlijk leven hebben. Ook zij ervaren prikkels, zoals zonneschijn, zuurstoftoevoer en kunnen daarop reageren.

Waarom zien wij het geestelijke als iets heel anders dan het fysieke?

Volgens velen is het geestelijke iets geheel anders dan het fysieke en zou het er zelfs volledig los van staan. Dat laatste is natuurlijk niet waar. Het geestelijke bij mens en dier is afhankelijk van het fysieke lichaam. Niemand heeft ooit aan de hand van feiten kunnen aantonen dat er nog iets geestelijks van een afzonderlijke mens of dier rondzwerft na de dood. Iets anders is, dat heel veel mensen het emotioneel niet kunnen bevatten dat het bij hun dood gewoon over en uit is met hun lichaam en geest. De godsdiensten en allerlei andere feel-good stromingen maken daar natuurlijk door alle tijden heen dankbaar gebruik van. En toch zie je daarbij ook wel weer een kentering, naarmate met name de godsdiensten steeds meer terrein verliezen aan de wetenschap. Het besef van het onvermijdelijke einde kan het individu trouwens ook stimuleren om juist tijdens het leven zo veel mogelijk geestelijk gedachtegoed en wijsheid over te dragen aan anderen. Dat is natuurlijk heel wat beter dan voortdurend

bezig te zijn met innerlijke mantra's, ik-gerichte gebeden en gesprekken met een niet bestaand opperwezen, zoals de godsdiensten propageren. Opvallend, maar niet verwonderlijk, is voorts dat vooral mensen in de bloei van hun leven de gedachte aan een eventueel

einde van hun leven nog niet kunnen verdragen en ook niet kunnen begrijpen. Zij willen nog veel meemaken. Voor mensen die echt oud zijn en nog maar over een afgeleefd lichaam beschikken, ligt dat toch vaak anders.

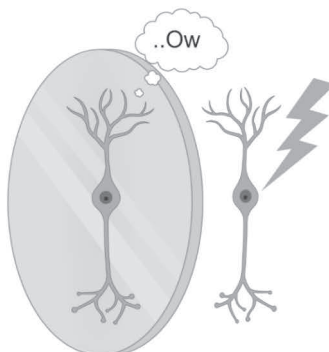
Zij zullen veel gemakkelijker accepteren dat het voorbij is met hun individuele lichaam, maar ook met hun individuele geest. Want we weten toch dat

ook de geest in een zeer oud lichaam nog maar weinig behoefte heeft om zich te laten gelden. Begrijpelijk, want de fysieke hersenen staan dat dan ook niet meer toe. Er zit niets anders op dan het stokje over te dragen aan anderen. Dat hoeft ook helemaal niet erg te zijn, tenzij natuurlijk jouw geestelijke leiders je ervan hebben doordrongen dat er gezien jouw foute leven wel eens slechte tijden voor je kunnen aanbreken en je maar moet afwachten of het opperwezen wel gunstig over jou gaat beschikken. Dan heb je toch meer aan de woorden van een onbekend gebleven wijsgeer: "Voor mijn geboorte was ik al miljarden jaren dood. Dat was geen enkel probleem. En nu ga ik weer dood."

Er is nog een heel andere reden waarom wij het geestelijke kunnen ervaren als iets dat los staat van het fysieke lichaam. Het functioneren van onze menselijke geest is sterk afhankelijk van onze interactie met de geest van andere mensen. Een menselijke geest die langdurig volledig op zichzelf staat kan zich niet ontwikkelen en zal tenslotte steeds meer degenereren. Onze geest heeft de contacten met de geesten van medemensen nodig, zowel in de feitelijke communicatie als op emotioneel vlak. Wij maken zodoende deel uit van een doorlopend verbindingennetwerk met mede-

mensen. Dat kan op velerlei manieren, door met anderen te praten maar ook door hun boeken te lezen, hun voorstellingen bij te wonen, zelfs door televisie te kijken, maar ook door mee te leven met de gevoelens en emoties van anderen. Een belangrijke rol hierbij spelen onze spiegelneuronen.

De spiegelneuronen in onze hersenen maken het mogelijk dat wij de pijn, die wij zien bij onze medemensen, kunnen

voelen als onze eigen fysieke pijn. Hetzelfde geldt voor de vreugde en het optimisme die wij bij anderen waarnemen. Hiermee beschikken de geëvolueerde hersenen van Homo Sapiens over een wel zeer krachtig middel om zich te spiegelen en in te leven in de hersenen van medemensen. Het geestelijke verbidingsnetwerk dat op deze wijze ontstaat is als een levende werkelijkheid die deel uitmaakt van ons bestaan en op zichzelf genomen natuurlijk niet fysiek van aard is. Het blijft ook "voortleven" als de actieve individuele deelname wegvalt door de dood. Opgemerkt moet worden dat deze geestelijke netwerken er zijn in allerlei vormen en maten. Je maakt deel uit van een netwerk met familie en bekenden, maar ook met bepaalde geestverwanten met wie je contacten onderhoudt, en ook met stad- en streekgenoten met wie je bijzondere informatie en emoties deelt, en zelfs maak je deel uit van een geestelijk netwerk met alle mensen op onze wereld.

Duidelijk is dus dat wij onze geestelijke vervlechting met medemensen bewust of onbewust niet zullen ervaren als iets wat alleen ons fysieke lichaam aangaat, maar eerder als een werkelijkheid die ook los van ons eigen individu kan bestaan. Vandaar dat wij hier dus wel een loskoppeling zien van het puur fysieke eigen lichaam en een door de mensheid opgebouwde geestelijke wereld. Maar het gaat veel te ver om in het laatste geval van een zelfstandige, voortlevende ziel te spreken.

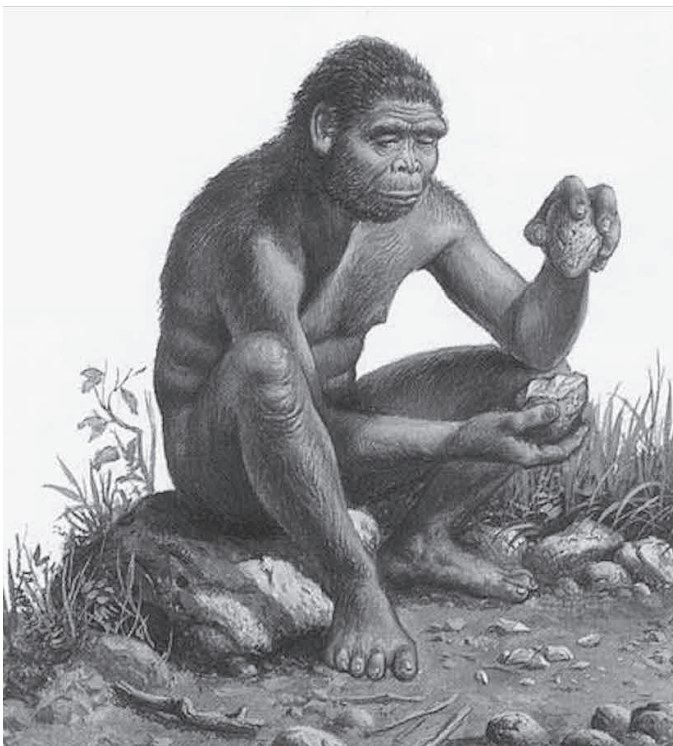
De kenmerken van ons innerlijk leven

Een specifiek kenmerk van ons eigen innerlijk leven is het gevoel dat ons bewustzijn scherp afgescheiden is van de buitenwereld. En daarmee samenhangend ervaren wij een zelfbeeld en het gevoel dat onze geest en ons bewustzijn zich vooral binnen in

onszelf bevinden. Op zich is dat niet vreemd, want bijna al ons gedrag ontspringt in onze hersenen (het brein), een centraal innerlijk orgaan waarin veel processen zich zowel bij mens als dier al onbewust voltrekken. Maar juist bij Homo Sapiens spelen zich ook veel bewuste processen in het brein af, waaronder bewuste toestanden die samengaan met het idee van een "ik" en een "zelf". Kennelijk maken de grote hoeveelheid van neuronen (hersencellen) en de veelheid van verbindingen tussen de neuronen het hoe dan ook mogelijk dat ons brein als een zeer geavanceerd en goed geordend systeem functioneert. Ons brein kent met een omvang van tussen de 80 en 100 miljard neuronen een gedistribueerde opslag, wat betekent dat veel informatie en herinneringen op een groot aantal plaatsen zijn vastgelegd en ook bewust weer kunnen worden opgehaald. Het zijn juist die herinneringen die er voor zorgen dat wij ieder een eigen identiteit hebben, het gevoel dat wij door de tijd heen dezelfde persoon zijn. Hoe het precies zit met het identiteitsgevoel van de dieren weten niet zeker, maar we kunnen wel aannemen dat met name de hogere diersoorten zich ook wel bewust moeten zijn van bepaalde toestanden en herinneringen die alleen hen zelf betreffen. De manier waarop een dier zijn persoonlijk territorium wil afbakenen of de wijze waarop een dier zijn jongen steeds weer herkent en wil verdedigen spreekt eigenlijk boekdelen. We kunnen hier spreken van intelligent gedrag in het belang van het eigen lichaam, wat een algemeen verschijnsel is in de natuur. Als een wilgenboom door insecten wordt geplaagd, reageert zij daarop ook al door een speciale stof af te scheiden die de insecten verjaagt. Zo zijn er heel veel voorbeelden van intelligent gedrag in de natuur. Dieren en mensen beschikken daarbij over het fysieke hulpmiddel van een brein en naarmate het brein uitgebreider is ontstaan er meer mogelijkheden voor snelle individuele (persoonlijke) reacties die niet afhankelijk zijn van het gedrag van anderen.

De strekking van dit hele verhaal is dat het functioneren van de mens alleen begrepen kan worden als men de evolutionaire geschiedenis bij de discussie trekt. Bewustzijn en zelfbewustzijn zijn geen eigenschappen die bij de wording van homo sapiens ineens uit de lucht zijn komen vallen, al willen de creationisten ons dat graag doen geloven. Met de ontwikkeling van het aantal neuronen in het brein van primaten ontwikkelt zich ook het vermogen tot bewustzijn en zelfbewustzijn. Homo Habilis bezat nog maar een hersenvolume van circa 700 cc, maar kon al eenvoudige stenen werktuigen maken.

Homo Erectus met een hersenvolume tot circa 1000 cc beschikte over een toegenomen technologisch vermogen, zoals bleek uit het bezit van verfijnde vuistbijlen. Homo Heidelbergensis, wel genoemd als laatste gemeenschappelijke voorouder van de mens, beschikte over een herseninhoud van circa 1200 cc en was onder andere in staat tot beheersing van het vuur.

Tenslotte komen wij, Homo Sapiens met een herseninhoud van meer dan 1400 cc en het vermogen tot abstract denken en symbolische communicatie. Tegelijk met het toenemen van het hersenvolume zien we derhalve een toename van het aantal voorwerpen dat de mensachtige kon vervaardigen en hanteren. Dit heeft alles te maken met de verdere ontwikkeling van het bewustzijn. Je moet een bewustzijn van je omgeving (rotsen, planten, dieren) hebben en een idee van wat jij daarmee kunt doen. De overgang van bewustzijn naar zelfbewustzijn is vervolgens een graduele. Zelfbewustzijn richt zich nog meer op de individuele capaciteiten. Men neemt aan dat mensapen ook al een vorm van zelfbewustzijn hebben, omdat zij zichzelf in een spiegel kunnen herkennen. Bij mensen is het overigens ook zo dat er verschillen in zelfbewustzijn kunnen zijn. Niet iedereen heeft het volledige besef van de eigen positie en de mogelijkheden die dit oplevert.

Duidelijk is dat het besef dat wij hebben van een eigen innerlijk leven niet los gezien kan worden van het vermogen dat ons menselijke individuele brein ons verschaft. En tevens kunnen wij aannemen dat de huidige stand en de mogelijkheden van ons brein in de onmetelijke tijdsruimte van het leven slechts een momentopname zijn. De evolutie gaat gewoon door. Aan elk individueel leven komt een eind. En zelfs Homo Sapiens als hoogontwikkelde soort zal wel geen eeuwigheidswaarde hebben. Op zijn minst zal onze soort nog danig veranderen door toevoeging van steeds meer kunstmatige intelligentie.

Conclusie

We kunnen stellen dat elke mens vanuit de werking van zijn hersenen in beginsel zichzelf ervaart als een eigen zelfstandig wezen met eigen emoties, herinneringen en gedachten. Hierdoor heeft elk individu een eigen persoonlijkheid ofwel een eigen karakter, zoals de volksmond zegt. Voor mensen is het hebben van een eigen persoonlijkheid ook essentieel. Want hierdoor is het mogelijk een eigen invariant gedrag te vertonen in een veelheid van omstandigheden. Het heeft ook alles te maken met vrijheid en een mate van onafhankelijkheid. Wij willen niet voortdurend in een tredmolen lopen, alleen slaafse arbeid verrichten, alleen maar orders van anderen opvolgen. Daarvoor is ons eigen brein veel te goed. De natuur gebiedt ons om in voorkomende situaties gebruik te maken van de mogelijkheden die ons brein ons biedt. Anders voelen wij ons geen compleet mens. Daarom is het ook voor de maatschappij als geheel een groot goed als vooral jonge mensen de mogelijkheid hebben hun eigen per-

soonlijke capaciteiten te ervaren en verder te ontwikkelen. Iets anders is het met oude mensen, bij wie tegelijk met het lichaam ook het brein aan neergang onderhevig is. Het kan niet anders of ook de eigen persoonlijkheid zal dan steeds minder aan bod zijn. Dat wil helemaal niet zeggen dat mensen op zeer hoge leeftijd geen wijsheid, emoties en liefde kunnen uitstralen. Maar met de tijd zal ook die kant van de persoonlijkheid onvermijdelijk aan kracht inboeten. Ons mentale functioneren berust nu eenmaal op een aantal hersenmechanismen die afhankelijk zijn van de werkzaamheid van de fysieke hersenconfiguratie.

En toch is er bij ons mensen, los van het individuele, meer aan de hand en wel op twee fronten. Op de eerste plaats beschikken wij in ons brein over de zogenaamde spiegelneuronen, waardoor wij ons scherp kunnen inleven in anderen, zoals hierboven vermeld. Op de tweede plaats kunnen wij als homo sapiens tot op een vergevorderd niveau abstract denken. Het abstracte denken maakt het mogelijk afstand te nemen van de kleine wereld van de eigen individuele persoon en deel uit te maken van een (tegenwoordig) wereldwijd netwerk van informatie, ideeën, voorstellingen en visies. En ook dit netwerk is aan evolutie onderhevig. Niets menselijks is daarbij te vermijden, verschil van visie, onenigheid, compromis. Maar uiteindelijk zal het de individuele persoonlijkheden ook verrijken. Wij kunnen trouwens niet anders. Van nature streven wij naar uitbreiding van informatie en kennis.

En daarmee komen we weer terug bij de vraag: Waar blijft onze eigen persoonlijke innerlijke wereld, ofwel onze geest of ziel bij onze dood? Na het lezen van dit artikel kunt u mijn persoonlijke mening daarover wel raden. Die eigen ziel is dan verdwenen. Is dat erg? Daarover kun je van mening verschillen. Ik denk dat je de dood als een natuurlijke gang van zaken zult moeten accepteren met alles wat daarbij hoort, zoals de constatering dat jouw lichaam en geest niets meer kunnen toevoegen aan de mensheid maar ook niet aan jezelf. En verder wil ik iedereen best wel in zijn waarde laten die tot het einde toe troost wil putten uit het idee van een eeuwig voortbestaan van eigen lichaam en geest, hoe toevallig en willekeurig deze in de tijd ook ontstaan zijn. Meer moeite heb ik met het idee van een hernieuwde vereniging met familie en bekenden, die je dan ook voor eeuwig zult moeten accepteren, in een paradijselijke (aardse?) omgeving, onder het voortdurend toezicht van een almachtige god.

AI is het maar een pinkje

door **Anton Van Hooff**

Een zomerse zaterdagmorgen, enige weken terug. Opeens een groot laweit uit de richting van het Nijmeegse station, dat op gehoorsafstand ligt. 'Zullen wel christenen zijn,' denk ik. 'Die hebben er nu eenmaal een handje van hun twijfels te overschreeuwen.' Ik kan het niet laten om me te vergewissen van de juistheid van mijn veronderstelling. Inderdaad staat er op het stationsplein iemand te toeteren dat Jezus voor ons allemaal is gestorven. Het gezelschap verbaast me wel en ook weer niet: bloedmooie Antilliaanse vrouwen, ieder met aangeplakte wimpers. Om te jennen kwam ik aanlopen met een bordje, in de lijn van Richard Dawkins' campagne van 2009 toen Britse tweedekkers rondreden met de tekst. 'There is probably no God. Now stop worrying and enjoy your life'. Indertijd zorgde een bord langs de A4 bij Schiphol voor ophef en – als ik het wel heb – voor een aanklacht van blasfemie.

Met mijn 'Er is gewoon geen god. Durf te denken en geniet van dit, het enige leven' zorgde ik ervoor steeds achter de toeteraar te staan, in het beeld van de fotografen en voorbijgangers. Sommigen staken instemmend de duim op. Natuurlijk werd ik belaagd door de bekeerders. Wat kostte het hun moeite om hun woede te bedwingen, zoals van christenen eigenlijk wordt verwacht.

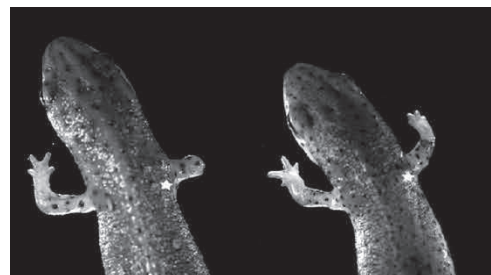
Met enkelen raakten ik in gesprek. Mochten ze voor mij bidden? 'Maar natuurlijk, dan vallen jullie andere mensen niet lastig.' Ik wist toch wel van de wonderkracht van Jezus' boodschap. Ze hadden al heel wat genezingen ('healings') meegemaakt. 'Zo, en was daarbij ook het teruggeven van een geamputeerd been?' Nou, dat konden ze zich niet meteen herinneren, maar zulke gevallen waren er ongetwijfeld. 'Wel, geef ze aan mij door. Ik ben al tevreden met een gerestaureerd pinkje. Die god van jullie is een internist, die alleen inwendige kwalen kan genezen.' Ik gaf hun mijn visitekaartje met de dringende uitnodiging mij zo'n wonder van een hersteld ledemaat te rapporteren. Maar god kan niet, wat de medische wetenschap binnenkort misschien wel vermag: stamcellen zo programmeren dat ze verdwenen lichaamsdelen produceren.

Floris van den Berg was een van de initiatiefnemers voor de opwekking langs de A4. Een christelijke school diende een klacht in bij de Reclame Code Commissie, maar die werd afgewezen, liet Floris ons weten. (Red.)

Dominee Heule plaatste als reactie een aansporing tot geloven langs de A28 bij Staphorst; die moest worden weggehaald. (Red.)

Regeneratie van een geamputeerde ledemaat bij een salamandertje.

Fragmenten uit *De kringloop van het leven* van Jac. Moleschott (deel 5)

vertaald door **René van Elst**

[De Bossche geleerde Jacob Moleschott kan met een beetje goede wil niet alleen als de eerste moderne materialist maar ook als de eerste moderne vrijdenker beschouwd worden. Ik geef u inzage in zijn in dat verband belangrijkste werk, *Der Kreislauf des Lebens* (*De kringloop van het leven*) uit 1852.

Niet alle hoofdstukken ('brieven'), waarmee gereageerd wordt op de 'Chemische Briefe' van Justus von Liebig, zijn filosofisch even interessant; de meeste betreffen concrete informatie, onderzoeksresultaten en argumentaties met betrekking tot stofwisseling en groei van organismen. Wij vervolgen de lezing van de interessantste passages. Daarbij ligt de nadruk op wat Moleschott aanvoert voor de kringloop van chemische stoffen in het bestaan van planten en dieren en op zijn bezwaren tegen de teleologische (want gelovige) visie van Liebig e.a. en het concept 'levenskracht' als datgene wat 'dode' materie van organismen zou onderscheiden. In de nu te presenteren brieven geeft Moleschott zijn materialistische visie op de geest; daaraan koppelt hij uiteenzettingen over de wil en de moraal. Hij veracht moraalridders, pleit voor een mild strafrecht zonder doodstraf, komt op voor strijd tegen onderdrukking en stelt dat priesters veel slachtoffers hebben gemaakt. Met de haakjes is/zijn bedoeld:
(...) overgeslagen stuk tekst
<...> samengevatte zin
[...] toevoeging, opmerking of toelichting van de bewerkster.]

Achttiende brief

Het denken

[*Kraft* en *Stoff* zijn hierna gemakshalve steeds vertaald met 'kracht' en 'stof'.]

De kracht is een eigenschap van de stof. De kracht is onlosmakelijk verbonden met de stof. De kracht is even onsterfelijk als de stof. (...)

"<Alles wat in organismen wordt waargenomen en wat ze doen, zoals bevruchting, groei en beweging>, zegt Liebig, laat zich onderzoeken zonder rekening te houden met de materie of de stof, waaruit ze bestaan."

Waarlijk, deze ene uitspraak is voldoende bewijs dat Liebig geen fysioloog is. (...) De activiteit van spieren en zenuwen is even zeker met hun stof-

felijke verscheidenheid verbonden, als het waar is dat de spieren volgens Liebigs [eigen] onderzoek niet bestaan zonder kalium en de hersenen en zenuwen volgens Frémy en Goble niet zonder fosforhoudend vet. (...)

[Moleschott citeert Liebig, die schrijft dat sommige schrijvers groei en activiteit van de hersenen ten onrechte in verbinding brengen met fosforhoudend vet en beweren dat er "zonder fosfor geen denken" is.]

Liebig refereert daarmee aan een passage uit mijn 'Voedingsleer voor het volk' (...): "De hersenen kunnen zonder fosforhoudend vet niet bestaan, (...) daarom moet geconcludeerd worden dat vlees, brood en erwten nodig zijn voor de voeding van de hersenen en dat voedingsmiddelen zoals vis en eieren, die kant en klaar fosforhoudend vet bevatten, de toevoer van dit speciale bestanddeel naar de hersenen moeten vergemakkelijken. Aan het fosforhoudend vet is het ontstaan en is derhalve ook de activiteit van de hersenen gekoppeld. (...) Dat grote denkers een overvloed aan fosfor zouden hebben, laat zich echter niet aannemen. Toch blijft het waar: ohne Phosphor kein Gedanke." (...)

Liebig geeft toe dat het brein de zetel van de denkactiviteit is, "dat de activiteiten van het brein verband houden met de materie van het brein." (...) Als de stelling dat samenstelling, vorm en kracht noodzakelijkerwijs met elkaar samenhangen (...) ook geldt voor het brein, dan moeten onbetwiste stoffelijke veranderingen in het brein invloed hebben op het denken. En omgekeerd moet het denken zich weerspiegelen in de stoffelijke toestand van het lichaam.

[Moleschott besteedt vervolgens aandacht aan de anatomie van de hersenen en de uitwerking van hersenbeschadigingen, bloedingen, ontstekingen, hartaanvallen, zuurstofgebrek, koffie, alcohol etc. op denken, gedrag en levensfuncties. Hij beschrijft het zenuwstelsel en de werking daarvan met elektriciteit (kort voordien ontdekt) bij beweging en waarneming.]

Zintuiglijke indrukken (...) worden als ervaringen (...) door de zenuwen naar het ruggenmerg en naar de hersenen geleid. In de hersenen dringen de indrukken door tot het bewustzijn. (...) Het brein is een verzameling van voor bewegen en voor ervaren bestemde vezels. (...) Elektrische stroom veroorzaakt echter altijd een chemische verandering in de geleider waar hij doorheenloopt. (...) Alle processen van waarneming en beweging gaan derhalve (...) gepaard met een chemische verandering van de stof. Kortom: de zenuwen geven stoffelijke veranderingen als ervaringen aan de hersenen door.

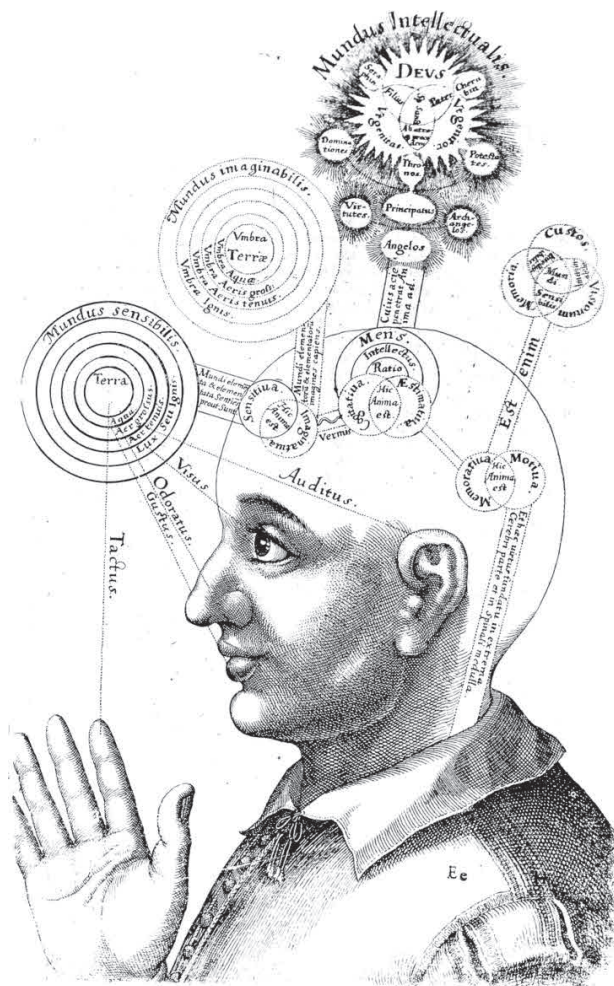
[Vervolgens geeft Moleschott voorbeelden van hoe verschillende vormen van hersenactiviteit invloed hebben op het lichaam, zoals rood worden bij schaamte. Ingespannen denken kan hongerig en warmer maken, schrijft hij. Zo komt hij bij de kern van het materialistische denken over de geest:]

De gedachte blijkt dus een beweging van de stof te zijn.

[Hij spreekt van een onverbreekelijke band tussen de bouw en chemie van de hersenen enerzijds en geestelijke activiteit anderzijds en hij koppelt e.e.a. aan wat hij gezegd heeft in de tweede brief:]

Alle ervaring is zintuiglijk. Aangeboren kennis bestaat niet. (...) Er is maar één kennis, namelijk de kennis van de dingen zoals die voor ons zijn. Wij ervaren slechts indrukken die dingen maken op onze zintuigen. De dingen op zich bestaan slechts door hun eigenschappen. Hun eigenschappen zijn hoe ze zich voordoen aan onze zintuigen (sind Verhältnisse zu unseren Sinnen). (...) Iedere zintuiglijke indruk is een bewegingsfenomeen, dat zich aan de stof van onze zenuwen meedeelt. <Dat geldt ook voor de waarneming met ogen en oren, die niet onstoffelijk is maar verloopt via de ether en de lucht.> (...)

Wat wij denken dat het geval is (unser Urtheil) berust op zintuiglijke waarneming. (...) Het is niet uitgesloten dat de zintuigen misleid worden. Belangrijk is, dat het niet het verstand is, maar ook weer een zintuig, een andere zintuiglijke waarneming, die de zinsbegoocheling corrigeert. (...) Het ene zintuig vult het andere aan en corrigeert het. (...) Vooral het oefenen van de

zintuigen leidt tot het juiste Urtheil. Een volmaakte zintuiglijke waarneming is het leren kennen van het totaal van de eigenschappen [van een ding] met ontwikkelde, volmaakt geëfende, zintuigen. Het totaal van alle eigenschappen is het wezen van het ding. (...) Elke eigenschap hangt noodzakelijkerwijs samen met alle andere eigenschappen. <Zo kunnen wij de dingen in de wereld om ons heen onderscheiden en hiërarchisch ordenen in begrippen.> (...) [Zo noemen wij] alles wat de stof in beweging brengt, kracht. (...) <Voor een algemeen begrip van de stof zijn drie eigenschappen van belang. > De stof heeft gewicht, de stof vult de ruimte en de stof kan bewegen. <Als we de samenhang tussen de eigenschappen kennen, kan kennis van enkele eigenschappen uitsluitsel geven over de andere eigenschappen.> <Hierop> is de hele leer van de chemische analyse gebaseerd. (...) <De chemie> is een voortreffelijke leerschool voor het denken, die het eenzijdige idealisme overal terechtwijst.

<Uit de waarneming van samenhangen van eigenschappen kunnen wetten worden afgeleid.>
Nooit en te nimmer is een wet bedacht voorafgaand aan een verschijnsel; een wet wordt gevonden in een gegeven fenomeen. (...) Overdenken wij de wereld die ons door de zin-

tuigen ontsloten wordt, dan creëren wij de Idee. Waarlijk is iemand nog een beginner in het denken, die met Liebig over de Idee gelooft dat “niemand weet waar die vandaan komt.” Zeer terecht heeft Karl Vogt gezegd <“dat alle geestelijke activiteiten slechts functies van de hersenmaterie zijn.”> (...) Het denken is een beweging, een omzetting van hersenstof. <De geestelijke activiteit is niet los te zien van de hersenen.> Ons denken, onze emoties en onze passies worden door zintuiglijke indrukken opgewekt en gevoed.

Negentiende brief

De wil

[Moleschott bespreekt eerst hoe gedacht pleegt te worden over het verschil tussen dieren en mensen waar het gaat om instinct en wil; hij vervolgt:]

Voor de lagere niveaus van de wil geeft men toe dat mensen en dieren die met elkaar gemeen hebben. (...) Tussen mensen en dieren was er dan alleen nog het verschil dat de eerstgenoemde zich door een hoger niveau van bewustzijn van de laatstgenoemde onderscheiden. Maar wat is het bewustzijn? (...) Stoffelijke bewegingen, die in de zenuwen gekoppeld zijn aan elektrische stromen, worden in de hersenen als ervaring waargenomen. En deze ervaring is zelfgevoel, bewustzijn. <In het onderwijs wordt – met verouderde begrippen – gesproken over tegenover elkaar staan van een waarnemend ik en externe objecten.> De hele zaak is echter zonneklaar als deze niet kunstmatig wordt verduisterd. Het ding op zich bestaat slechts met, bestaat slechts dóór zijn eigenschappen, door zijn verhouding tot andere dingen, door de indrukken die het maakt op mijn zintuigen. De denkende mens is het totaal van zijn zintuigen, zoals het ding dat hij waarneemt, het totaal van zijn eigenschappen is. Daarom is de kennis van de mens begrensd door de zintuigen. Voor andere schepsels gelden andere grenzen. (...) De mens mag [daarom] zeggen: het ding op zich is het ding zoals het voor mij is. (...) Het zelfbewustzijn is niets anders dan het in staat zijn te ervaren hoe de dingen zich tot ons verhouden. (...) Daardoor is het eigenlijk al een gegevenheid, dat wij ons ik tegenover de dingen stellen. <Het bewustzijn groeit en wordt beter met oefening en ervaring, tegelijk met de ontwikkeling van het denken.>

Zo is ook het bewustzijn een eigenschap van de stof. Het bewustzijn zetelt alleen in de hersenen, omdat alleen in de hersenen de indruk waarneming wordt. Het bewustzijn valt weg wanneer de hersenen geen bloed meer bevatten. (...) Als het ruggenmerg uitgeschakeld is, lijdt het bewust-

zijn daar [lechter] niet onder. Uit de hersenen en het ruggenmerg ontspringen op verschillende plaatsen zenuwenbundels, die op zo'n plaats gewoonlijk ofwel op gevoel gerichte ofwel beweging activerende vezels bevatten. (...) Indrukken die een ervaring teweegbrengen worden vanuit de omtrek van het lichaam naar het ruggenmerg en de hersenen geleid. (...) <Een prikkel> plant zich voort als een stoffelijke verandering in het inwendige van een zenuw. <De prikkels dringen deels wel, deels niet tot het bewustzijn door. Prikkels kunnen ook door gevoelszenuwen aan motorische zenuwen worden doorgegeven.>

Zijn wij ons, voorafgaand aan de beweging, bewust van de indruk in onze hersenen, dan noemt men de beweging een willekeurige. (...) <Anders is er sprake van onwillekeurige bewegingen, zoals wanneer de iris zich vernauwt in het licht. Er zijn ook overgangsvormen, zoals wanneer we lachen als we gekieteld worden.> <Alle bewegingen> zijn gekoppeld aan een verandering van de elektrische stroom in spieren en zenuwen. De elektrische stroom (...) en zijn verandering ontstaan alleen door stoffelijke veranderingen van de zenuwen, die door prikkels, door zintuiglijke indrukken, teweeggebracht worden. (...) De beweging vloeit niet voort uit een zogenaamde vrije wil. De wil is veeleer slechts de noodzakelijke uitdrukking van een door externe prikkels teweeggebrachte toestand van de hersenen. Een vrije wil, een wilsdaad, die onafhankelijk zou zijn van het totaal van de invloeden, die op elk moment de mens bepalen en ook aan de machtigsten beperkingen opleggen, bestaat niet. <Ik wil de bezwaren hiertegen weerleggen en laten zien dat een groot deel van de ontwikkelde mensheid deze overtuiging in feite met mij deelt.>

De meeste mensen <beseffen niet dat elke zintuiglijke indruk een bewegingsverschijnsel is dat aan de hersenen wordt doorgegeven.> Denken doen wij niet door een wilsdaad. Ons denken wordt [bij het opgroeien] geleidelijk opgevoed door onze zintuigen. <Onze stemming wordt beïnvloed door zintuiglijke indrukken. De omgeving oefent voortdurend invloed op ons uit.> De mens is de som van zijn ouders en kinderjuffrouw, van plaats en tijd, van lucht en weer, van geluid en licht, van voeding en kleding. Zijn wil is het noodzakelijke gevolg van al die oorzaken, gebonden aan een natuurwet die wij uit zijn fenomenen herkennen [namelijk dat alle geestelijke activiteit gebonden is aan stoffelijke toestanden]. (...)

Het lijkt een vrije wilsbepaling van het hoogste niveau te zijn, wanneer een natuuronderzoeker een proef doet. Maar de proef komt voort uit een gedachte en de gedachte is een beweging van de stof, die zelf het gevolg van een zintuig-

lijke waarneming is. (...) <De menselijke wil is onderworpen aan de oorzakelijkheid.> Daarom is het onjuist om, zoals Liebig, te beweren, dat “de morele aard van de mens eeuwig onveranderd blijft.” (...) In strijd met zijn eigen bewering zegt hij [trouwens] luttele regels verder: “Sinds de ontdekking van de zuurstof heeft de beschaafde wereld een omwenteling in zeden en gewoonten ervaren.” (...)

De ontwikkeling van de moraal volgt oorzakelijke wetten. (...) De machtige wil [van de mensheid] is een noodzakelijk gevolg van de rijke kennis [die de mensheid heeft verworven]. <Liebig spreekt ten onrechte over behoeften van de mens die uit zijn geestelijke aard voortvloeien en over een geest die in zijn uitingen van de natuurkrachten onafhankelijk is.>

Het eerste bezwaar tegen het ontkennen van de vrije wil is steeds, dat wanneer dat gebeurt, de begrippen goed en kwaad hun betekenis verliezen. Toch is juist tegen dit bezwaar in te brengen, dat we de wil als een vaststaand natuurverschijnsel moeten zien. (...) Het oordeel of gedrag goed of slecht is blijft variëren, zolang de maatstaf toevallig is, dat wil zeggen: aan iets externs ontleend. Heeft men eenmaal erkend dat de morele maatstaf in de natuur van de mens en nergens anders te zoeken is, (...) dan wordt het oordeel over goed en kwaad natuurwetmatig gefundeerd en daardoor voor altijd onveranderlijk. Goed is wat, in een gegeven stadium van ontwikkeling, voldoet aan de behoeften van de mensheid, aan wat de soort nodig heeft. <Slecht is wat tegen de behoeften van de soort ingaat.> Individuele slechtheid blijft daarom, net als de hele mens, een natuurverschijnsel. <Het is een inzicht dat ons> vergevingsgezind stemt jegens elke misdaad, zoals jegens elke fout. (...) Alles begrijpen is alles vergeven.

<Rechtsgeleerden verwijten het de natuuronderzoeker die de vrije wil weerspreekt, dat daarmee de toerekeningsvatbaarheid verloren gaat. Maar als de straf berust op wat de soort nodig heeft voor zijn zelfbehoud, doet een milder oordeel geen afbreuk aan de toerekening.> Daarom straffen alle wetboeken alleen die vergripen die een derde schaden. Het recht vloeit voort uit de behoefte. Maar omdat de behoefte menselijk is, moet ook de straf menselijk blijven. Blijft ze niet menselijk, dan wordt de straf zelf tot misdaad. Zo gezien is het ten diepste te betreuren dat er in de moderne tijd nog parlementen worden gevonden, die, zij het met een kleine meerderheid, tot invoering van de doodstraf besluiten.

[Moleschott refereert hier aan een besluit van het parlement van de Duitse deelstaat Hessen uit 1852 tot herinvoering van de doodstraf.]

Zou een staatsman, of meer waarschijnlijk een kamergeleerde, met het bezwaar komen, dat wie de vrije wil loochent, niet kan streven naar de vrijheid, dan antwoord ik dat een ieder vrij is die zich met tevredenheid bewust is van de natuurwetmatigheid van zijn bestaan, zijn situatie, zijn behoeften en van wat hij kan doen (...). Wie deze natuurwetmatigheid begrepen heeft, weet ook dat hij het recht heeft te strijden voor eisen die voortvloeien uit de behoeften van de soort. Sterker nog, omdat alleen de vrijheid, die met het echt menselijke harmonieert, met natuurwetmatigheid door de soort wordt bevochten, staat in elke vrijheidsstrijd om menselijke zaken de eindoverwinning over de onderdrukkers vast.

<Nu nog een bezwaar van kleinzielige moraalridders.> Ik roer dit het laatst aan, omdat ik er niet omheen kan, het vanuit mijn diepste gevoel te verachten. Het luidt namelijk: “Als je niet aan de vrije wil gelooft, stort je dan in zwelgerij en mateloze zinnelijke lust, want als natuurverschijnsel draag je geen verantwoordelijkheid.” (...) Wat zijn jullie, die zo spreken, anders dan corrupte gecorrumpeerden, die voor jullie deugd geen ander motief hebben dan de hemel aan gene zijde, waaraan jullie je trage lafheid spiegelen, en voor jullie moraal geen andere maatstaf hebben dan “ik ben niet zoals de ongelovigen.” (...) “Stort je in woest zinsgenot!” Alsof de mens dat naar believen zou kunnen doen, ook als hem dagelijks de drogreden wordt voorgehouden! Omdat botvieren van hartstochten nooit en te nimmer strookt met de behoeften van de soort, kan de aansporing tot wilde bandeloosheid geenszins gebaseerd worden op de stelling dat de mens een aan noodzaak gebonden natuurverschijnsel is. En als het niettemin af en toe is gebeurd, dan spreekt dat net zo min tegen de erkende natuurwaarheid <als tegen de waarde van het christendom spreekt dat monniken boetekleden, vasten en kastijding hebben afgeleid uit het hoogste gebod van liefde.> De dwaalleer van de genotzucht zou veel minder volgelingen vinden, dan priesters van allerlei soorten ongelukkige slachtoffers hebben gevonden.

Wordt vervolgd met de 20e en laatste brief.

Is eermoord iets van de islam?

door Anton van Hooff

‘In het hele NRC-artikel van 12 september over de moord door vader en broers van de 18-jarige zusje Ryan al Najjar uit Joure wordt met geen woord gerept over de islam!’ Zo luidde op de toogdag van De Vrije Gedachte op 14 september het verwijt tegen de ‘kwaliteitskrant’. Zo zag je maar weer dat die softies van NRC, Trouw en De Volkskrant niet het lef hebben om het beest bij zijn naam te noemen. ‘Nee, maar dan de echte volkskrant, De Telegraaf.’

De koran schrijft eermoord niet voor

Voor mij is de islam even verfoeilijk als welke godsdienst dan ook, misschien nog wel een graadje verderfelijker, want de koran bestaat voornamelijk uit voorschriften, die door Allah's bezegeling voor altijd gelden. Natuurlijk is ook de bijbel tijdgebonden, maar die heilige schrift bevat verhalen, die als mythen gelukkig voor allerlei uitleg vatbaar zijn. Maar als Mohammed zegt dat de vrouw voor de man een akker is, die hij naar believen mag beploegen, is dat een eeuwige toestemming voor verkrachting binnen het huwelijk. Het kost geen moeite andere gruwelijkheden uit de koran te berde te brengen. Over de plicht tot eerwraak heeft Mohammed in zijn bestseller echter niets verordend.

Eermoord is ‘cultureel’ bepaald

Waarschijnlijk was dat ook niet nodig. In de Arabische woestijncultuur van de zevende eeuw was eerwraak gewoon vanzelfsprekend. Zij was een culturele gegevenheid, zoals zij die in vele samenlevingen is en was. Zo komen er afgrijselijke gevallen voor op het Indiase subcontinent, waar het hindoeïsme de meerderheid van de bevolking in zijn greep houdt. Zo werd

Surjit Kaur Athwa, douanier op Heathrow Airport, die van haar brute man wilde scheiden, maar India gelokt om daar vermoord te worden (december 1998). In juni dit jaar maakte een 17-jarige zijn zus Komal (20) met een pistoolschot af, omdat ze uit liefde beneden haar kaste wilde trouwen.

Buiten het gebied waar de islam en het hindoeïsme als religieuze ideologie domineren, is/was eerwraak een ‘vertrouwd’ verschijnsel in Italië en op de Balkan, hoewel daar de bezetenheid met de vrouwelijk ongereptheid minder de drijfveer is/was.

Moslimexegeten verklaren pront dat dat eermoord ‘halal’ is, want de profeet Mohammed (‘vrede en zegen van Allah zij zijn deel’) moet hebben gezegd – niet in zijn Koran, maar volgens de Sharjah – dat een onteerde maagd ‘slechts’ honderd zweepslagen moet krijgen... Aan die gezaghebbende uitspraak hadden vader en broers van Ryan al Najjar geen boodschap.

Hoe dan ook, eermoord is niet een exclusief product van de godsdienst van de Onderwerping (Islam).

Aswinder (Jassi) Kaur Sidhu, 25, was kidnapped and murdered in India in 2000, allegedly for defying her family and marrying a poor rickshaw driver in secret (Wikipedia).

DE NACHT VAN DE VRIJDENKER

is een evenement van onze Vlaamse ‘geloofsgenoten’: “Een wervelwind aan inzichten en ideeën rond filosofie, kritisch denken, maatschappelijke debatten en wetenschap.” Het Huis van de Mens en Het Geuzenhuis organiseren het op 23 november in Gent. De opzet is vernieuwd, met in één zaal zeven achtereenvolgende programma-onderdelen, twaalf uur lang, van 11:00 tot 23:00 uur. Bekende namen op het programma zijn Thomas Hertog, Jeroen Hopster en Jonathan Israel. Het gaat zich afspelen in Kunstencentrum VIERNULVIER, Sint-Pietersnieuwstraat 23 te 9000 Gent.

Meer informatie vindt u hier:

<https://www.nachtvandevrijdenker.be/>

DE AUTEURS VAN DIT NUMMER

Harry Ansems ► (1945) is rechtsfilosoof en evolutionist, studeerde Nederlands recht en rechtsfilosofie aan de Universiteit van Tilburg, werkte bij het ABP en als docent rechten aan de Fontys Hogescholen.

Floris van den Berg (Naarden 1973) is milieufilosoof aan de Universiteit van Utrecht, voorzitter van De Vrije Gedachte, lid van het Humanistisch Verbond en donateur van Skepsis. Van hem verschenen diverse boeken, zoals *Hoe komen we van religie af?* en (het meest recent) *Recalcitrant*.

René van Elst (Amsterdam 1950) studeerde sociologie en (deels) rechten, is gepensioneerd Human Resources medewerker, vertaalde poëzie van Fran Winant, is sinds 2014 meestentijds hoofd- en eindredacteur en opmaker van De Vrijdenker, maakt foto's en video's van vrijdenk-evenementen, donateur van Skepsis.

Anton van Hooff (Den Haag 1943) is klassiek historicus te Nijmegen, redacteur van De Vrijdenker en oud-voorzitter van De Vrije Gedachte, Vrijdenker van het Jaar 2023. Auteur van diverse boeken, het recentste is *Je hebt gewonnen, Galileëer*.

Jacobus Moleschott ('s-Hertogenbosch 1822 – Rome 1893) was een Nederlandse arts, fysioloog en hoogleraar, laatstelijk in Turijn en Rome. Was een vroege materialist en atheïst. Koning Victor Emanuel II van Italië benoemde hem in 1876 tot Senator van het Rijk. Was betrokken bij de totstandkoming van het Giordano Bruno Monument in Rome.

Keyvan Shahbazi (1964) vluchtte in 1983 uit Iran. In Nederland werd hij adviseur van diverse ministers en columnist van 'de Volkskrant'. Hij is als cultureel psycholoog verbonden aan de Politieacademie en lid van de Raad van Toezicht van VluchtelingenWerk Nederland. *De Amerikaan van Karadj*, geschreven in het Nederlands, is zijn debuut en verscheen in augustus 2021. Zie voor meer: <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/keyvan-shahbazi-iran>.

Sebastien Valkenberg (1978) is filosoof en publicist. Hij heeft een wekelijkse column in *Het Financieele Dagblad* en schrijft voor *EW magazine* en *De Telegraaf*. Zijn meest recente boek is *Policor in de polder* (2021), over de ontwrichtende werking van woke, met name op universiteiten. Voor *Op denkles* (2015) kreeg hij de Theodor Award, uitgereikt aan 'een uitzonderlijke kunstenaar, een bijzondere wetenschapper of een morele raddraaier.'

De kartoens zijn van de Turnhoutse cartoonist **Gie Campo** ("Gier").

Allen hartelijk dank voor hun bijdragen!

AANWIJZINGEN VOOR AUTEURS

Uw bijdragen aan dit blad worden zeer gewaardeerd. Wij verzoeken u om bij het aanleveren met de volgende informatie en aanwijzingen rekening te houden.

- Bijdragen aan het blad worden – in verzorgd, leesbaar Nederlands – in digitale vorm aangeboden aan het email-adres van de Redactie.
- Als auteur bent u zelf verantwoordelijk voor de inhoud van uw werk. Buiten die verantwoordelijkheid vallen door de Redactie in het werk aangebrachte correcties.
- De Redactie noch de vereniging De Vrije Gedachte (DVG) is aansprakelijk voor plagiaat, auteursrechtenschending etc., gepleegd door auteurs.
- Het copyright op een geplaatste bijdrage blijft berusten bij de auteur; DVG is echter gerechtigd de bijdrage geheel of gedeeltelijk opnieuw te plaatsen, hetzij in het blad hetzij in een bloemlezing in boekvorm hetzij op de website of Facebookpagina.
- U verstrekt over/van uzelf enige personalia en een portretfoto die bij het werk kunnen worden afgedrukt als het om een publicatie van enige omvang gaat.
- In overleg met de Redactie kan een bijdrage desgewenst onder pseudoniem worden gepubliceerd; anonieme bijdragen worden echter niet geaccepteerd. De auteur moet voor de hoofdredacteur bereikbaar zijn.
- Wij gaan ervan uit dat een artikel niet veel langer is

dan 3000 woorden en een boekbespreking die niet diep op thema's uit het boek ingaat niet veel langer dan 1500 woorden.

- Veronderstel niet te veel voorkennis bij de lezers; vermijd technische/geleerde termen of leg ze uit.
- A.u.b. niet te veel noten.
- Vertaal niet-Nederlandstalige teksten/citaten.
- Zorg voor een sprekende titel, die te maken heeft met het onderwerp, en voor bijpassende sub-onderwerpen met tussenkopjes.
- Een mini-samenvatting, waarin ook de belangrijkste trefwoorden voorkomen, wordt op prijs gesteld.
- Noem het hoofdonderwerp in het begin en schrijf de rest ter ondersteuning van dit onderwerp, zodat de lezer de argumentatie / illustratie en de weg naar de eventuele conclusie kan volgen.
- Spring niet via vrije associaties van de hak op de tak en haal geen dingen erbij die niet met het hoofdonderwerp te maken hebben, waardoor de lezer de weg kan kwijtraken.
- Vindt u dat een uitweiding belangrijk is ter illustratie van het hoofdthema, leg dan uit hoe.
- Lees uw stuk zelf goed na; controleer de zinsbouw en spelling, in het bijzonder van de genoemde namen.

Onze dank voor uw medewerking!

De Redactie

Doelstelling van De Vrije Gedachte

De vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' stelt zich ten doel: het bevorderen van het vrijdenken. Het vrijdenken is een atheïstisch-humanistische levenshouding gekenmerkt door:

- Rationeel denken en onderzoeken van de werkelijkheid, daarbij strevend naar:
 - bevrijding van dogmatisme, vooroordeel en onwetenschappelijke houding,
 - vasthouden aan principes van toetsing en bewijsvoering.
- Moreel handelen vanuit het besef van:
 - eigen verantwoordelijkheid voor gedachten en daden,
 - menselijke waarde,
 - solidariteit met de medemens, de natuur en het milieu,
 - de eindigheid en onherhaalbaarheid van elk individueel leven.

Een vereniging ontleent bestaansrecht aan haar doelstellingen en aan haar ledental. Veel doelstellingen kunnen worden bereikt bij voldoende aantallen (actieve) leden. Opkomen voor de situatie van mensen met een atheïstisch-humanistische levenshouding is erg actueel. In de komende periode wil 'De Vrije Gedachte' graag nieuwe activiteiten organiseren, ook in de regio's, en meer voor het voetlicht treden. Dit vergt creativiteit, tijd en energie van het bestuur, meer vrijwilligersinzet en een financiële impuls. U kunt hierbij helpen.

Steun De Vrije Gedachte!

Vindt u ook dat de vereniging op de kaart van levensbeschouwelijk Nederland thuishoort? Wilt u ook dat de vereniging nieuwe activiteiten organiseert? Steun dan de vereniging!

U kunt de vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' steunen door:

- mee te doen bij activiteiten en uw mening te geven,
- als vrijwilliger te helpen bij de organisatie van activiteiten, of door een plaatselijke of regionale kring te starten,
- ingezonden brieven te sturen aan kranten en uzelf daarin expliciet als vrijdenker te benoemen,
- geld te schenken aan de vereniging of een legaat na te laten. U kunt hierover vrijblijvend een informatief gesprek voeren en u daarvoor aanmelden via ons mailadres (zie onder),
- andere belangstellenden te attenderen op de activiteiten van de vereniging,
- te reageren op publicaties e.d. van 'De Vrije Gedachte',
- lid te worden van vrijdenkersvereniging 'De Vrije Gedachte' (zie het informatiekader in dit blad),
- abonnee te worden van het blad 'De Vrijdenker' (zie het Colofon van dit blad).

Heeft u vragen of ideeën? Het bestuur hoort ze graag! Of wilt u praten over nalaten of schenken? Neem contact op via info@devrijegedachte.nl; voor andere contactmogelijkheden zie het informatiekader in dit blad.

Bezoek onze website
devrijegedachte.nl
en onze Facebook-pagina
'De Vrije Gedachte'

Het driekleurig viooltje is sinds de 19de eeuw het internationale symbool van de vrijdenkerij. Dit bloempje heeft in het Frans de naam pensée, die gedachte betekent. De bloem heeft deze naam gekregen omdat de vorm ervan op die van een menselijk gezicht zou lijken en omdat de bloem in augustus vooroverbuigt alsof hij diep in gedachten is. La libre pensée, een term die Victor Hugo in 1850 geïntroduceerd zou hebben, betekent letterlijk de vrije gedachte en is de Franse benaming voor het vrijdenken. (Bron: Wikipedia.org.)

strikte scheiding tussen kerk en staat – weren van indoctrinatie uit opvoeding en onderwijs – bevorderen van een kritisch onderzoekende, wetenschappelijke houding – ontmaskeren van religie, pseudowetenschap en andere waanvoorstellingen – vrijheid van expressie – respect voor de waardigheid van de mens als wezen met een eindig en eenmalig bestaan – erkenning van het volledige zelfbeschikkingsrecht van de mens over eigen lijf en leden